

● **Ut i verden** | 19 USA: Nasjonalgardister som lærervikarer ● **Petit** | 34 Ærlighet i pandemiens tid ● **På tavla** | 36 Tallene og livet ● **Innspill** | 42 Realfagsløftet som buklandet ● **Hjernetrin** | 52 Kryssord

UTDANNING

3

25. FEBRUAR 2022

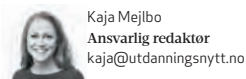
utdanningsnytt.no

Utradisjonelle yrkesvalg:

Når Karoline skal lære å sveise, er det Eivor som viser henne hvordan

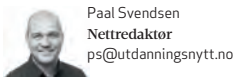
Innhold

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

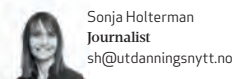
Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

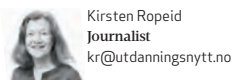
Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

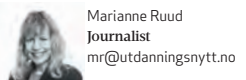
Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

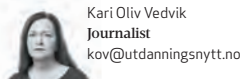
Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

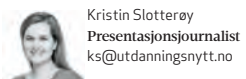
Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

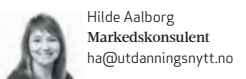
Kristin Slotterøy
Presentasjonsjournalist
ks@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedssjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

10

● Håper på flere pionerer

Gutta er fortsatt i solid flertall på bygg- og anleggsteknikk og teknologi og industrifag. Lærerne Ingrid Hannestad (til venstre) og Eivor Stensrud Aas håper på flere jenter til de mannsdominerte yrkesfagene ved Hamar katedralskole. – Vi trenger jentetankegangen i disse yrkene også, mener Eivor.

Innhold

Aktuelt	4
Hovedsaken	10
Kort og godt	18
Ut i verden	19
5300 elever sier de mobbes av ansatte	20
Karakterfri hverdag	24
Barnehage der alle bruker tegn til tale	28
Skolevegring	32
Friminutt	34
Glimt	35
På tavla	36
Innspill	38
Debatt	44
Kronikk	48
Minneord	51
Kryssord	52
Lov og rett	53
Fra forbundet	54
Medlemstilbud	58

20

● Slag, dytting og sårende ord

Ifølge Elevundersøkelsen sier 1,2 prosent av elevene fra 5. trinn og ut videregående at de er blitt mobbet av en lærer eller annen ansatt på skolen to til tre ganger i måneden eller oftere.

● Realfagløftet som buklandet

42

En stor gruppe av elevene forstår ikke meningen med matematikkfaget og har mistet motivasjonen. Hvorfor er det slik, og hva kan skolen gjøre? spør innspillforfatter Svein Anders Heggem.

Utdanning på nettet

I nettutgaven finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som e-blad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Gir språket en hjelpende hånd

Barne- og ungdomsarbeider Gunn Marit Edland og de andre ansatte i Solås barnehage bruker tegn til støtte for det muntlige språket når de kommuniserer med barna. Her snakker hun om en tallerken og viser samtidig tegnet for ordet.

Når staten stjeler

Staten fratar innbetalt tjenestepensjon fra mange offentlige ansatte, skriver kronikkforfatter Geir Martinussen.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Kontaktinformasjon

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00
E-post: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2021: 167 508
issn: 1502-9778
1893-5230 (e-blad)

Design

Itera Gazette
Dette produktet er trykket etter svært
strengt miljøkrav. Det er svanemerket
og 100 % resirkulerbart.
Trykk: Ålgård Offset

Annonsekontakt

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
Telefon: 62 94 10 32 / 911 73 473

Medlemsservice

Kontakt Medlemsservice ved spørsmål
om abonnement og bladdordningen,
adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og
Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell
uavhengighet og god presseskikk. Den som føler
seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfor-
dres til å ta kontakt med redaksjonen.
Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager
mot pressen.

Forsidebildet

Eivor Stensrud Aas startet som
Hamar katedralskoles første
kvinnelige TIF-lærer. Her rett-
leder hun elev Karoline Brenden
som sveiser, mens elev Ine Bæk-
kedal ses helt til venstre.

Foto: Geir Olsen

Leder: Steffen Handal

1. nestleder: Terje Skyvulstad

2. nestleder: Hege Valås

Sekretariatssjef: Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbø | Ansvarlig redaktør

Eksempelets makt

Hvert år oppfordres gutter og jenter til å velge utradisjonelt i videregående. «Ikke tenk så mye på hva vennene dine gjør, gå nye veier», er budskapet. Det er antydninger til at det funker. Rekordmange jenter søker seg nå til tradisjonelle guttefag på yrkesfag. Endringene er likevel fortsatt små. Stort sett velger gutter og jenter svært kjønnsstradisjonelt.

Kanskje er det som sosiolog Eli Smeplass sier i denne utga-
ven av Utdanning: 16-åringer er ikke helt klare for å være
«en kjønsspionér». Hun peker på at for å gjøre utradisjo-
nelle valg, må man ha trygghet og styrke. Den må barna
først og fremst få hjemme. Skolene og lærerne har imid-
lertid også et viktig ansvar her.

Da UngIDag-utvalget, ledet av Loveleen Rihel Brenna, la
frem sin rapport i november 2019, var en av deres konclu-
sjoner at barnehager og skoler svikter i likestillingsarbeidet.

«Underveis i oppveksten, opp mot det tidspunktet de
skal velge utdanningsløp, utsettes gutter og jenter for drypp
av forventninger og vurderinger som påvirker hvilket valg
de tar. Barnehager og skoler bør i større grad representere
en motkultur mot trange kjønnsnormer og kjønnsstereo-
typier», uttalte Brenna.

Ungdommer som utvalget hadde snakket med, fortalte
om kjønnede forventninger fra skolen. De kritiserte faget
utdanningsvalg, rådgivere og veiledere, og utredningen
konkluderer med at kjønnsnormer bidrar til å begrense
gutter og jenters mulighetsrom.

At det fremdeles er slik, vitner om at det trengs mer
kompetanse og undervisning om kjønn, som utfordrer
kjønnsstereotyper og tradisjonelle forventninger. For at
unge jenter og gutter skal vurdere en sti i stedet for hoved-
veien, er de avhengig av kunnskap og vennlige dytt, og flere
rollemodeller.

Skolen, og barnehagen, må gå foran som institusjoner
som bryter med mønstrene. Vi trenger flere menn i disse
yrkene. I skolen trengs det flere menn på barnetrinnet og
i tradisjonelle jentefag. Skoleeiere og skoleledere må også
aktivt søke etter flere kvinnelige lærere til de tradisjonelle
gutte-yrkesfagene.

Om få dager skal tiendeklassinger landet rundt velge sin
vei videre. For en jente på 16 år som tar sjansen på elektro,
er det både betryggende og inspirerende å møte en kvinne-
lig lærer i verkstedet. En som vet alt om el-energi, kulde-
og varmesystemer, elektronikk og automatisering, og som
akkurat så enkelt, viser at jenter kan.

● Pedagogmangel

Brenna varsler ny barnehagestrategi

Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) lover bedring, men har ennå ingen konkrete tiltak for økt bemanning i barnehagene. De neste månedene skal hun «lytte til sektoren» for å lage en ny barnehagestrategi fram mot 2030.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

17. februar kom nye tall fra Utdanningsdirektoratet som viser at tre av ti barnehager fortsatt ikke oppfyller pedagognormen. Det er omtrent som ved forrige måling for ett år siden.

Normen skal sikre et minimum antall barnehagelærere ut fra hvor mange barn det er i barnehagen. Kunnskapsministeren sier nå de må løfte kompetansen i barnehagen.

– Barnehagen er den delen av utdanningsløpet som betyr mest for barn og unges utvikling. Da er det et paradoks at det er i barnehagen kompetansenivået er lavest. Regjeringen vil at barna skal møte flere ansatte med riktig kompetanse og heve kvaliteten på barnehage tilbudet, sier Brenna.

Flere barnehagelærere og fagarbeidere

Til høsten lover Tonje Brenna å legge fram en ny barnehagestrategi fram mot 2030, hvor flere barnehagelærere og flere fagarbeidere er et uttalt mål. Brenna sier de vil stille tydelige krav til kvalitet og pedagogisk personell. 18. februar diskuterte hun strategien med sentrale aktører i barnehagesektoren i et nyopprettet Nasjonalt barnehageforum, der blant andre Utdanningsforbundet og Pedagogstudentene er representert.

– Hva skal den strategien i korte trekk inneholde?

– Det kommer til å dreie seg om kvalitet, og hvordan vi sammen kan jobbe for å øke kvaliteten. Flere barnehager, både store og små, skal ha en bedre bemanningssituasjon. I det arbeidet er vi opptatt av å lytte til sektoren for å finne ut hva som er utfordringene og eventuelle hindre for å få det til, sier Brenna.

«Flere barnehager, både store og små, skal ha en bedre bemanningssituasjon.»

● Pedagognormen

Pedagognormen setter en øvre grense for antall barn per barnehagelærer. Det skal være minst én pedagogisk leder per sju barn under 3 år, og minst én pedagogisk leder per 14 barn over 3 år.

– Barnehageansatte har ropt ut om dårlig bemanning i flere år, noe dere også har støttet som opposisjonsparti før dere gikk inn i regjering. Hvorfor setter dere ikke bare i gang med konkrete tiltak istedenfor enda et nytt utvalg?

– Fordi vi tror sektoren har masse spennende å melde om kvalitetsutvikling, og å lytte til det er nyttig. Vi sier i regjeringsplattformen at vi vil se på hva slags oppgaver som tar tid vekk fra barna. Da må vi høre fra barnehagehverdagen hvordan den oppleves for å finne ut hva som skal til for å løse dette enda bedre, sier Brenna.

Ingen konkrete løfter nå

– Og til høsten lover du å komme med konkrete tiltak rettet mot bemanning?

– Jeg vil gå så langt som å si fire ting. Én: Vi skal ha god dialog med sektoren og diskutere hvor skoen trykker, og hva som skal til for å lykkes bedre. Punkt to: Vi skal gå gjennom reglene med tydelige kvalitetskrav for både offentlige og private barnehager. Punkt tre: Vi skal se på finansieringen av private barnehager for å sikre at pengene går til barnehage. Og punkt fire: Vi vil jobbe fram en barnehagestrategi som sørger for høy kvalitet, god bemanning og kompetanse i alle barnehager.

– Dere bruker den vage formuleringen «forbedre bemanningsnormen». Kan du love barnehageansatte at de faktisk vil bli flere på jobb?

– Grunnen til den vage formuleringen er at det er ulike utfordringer i forskjellige barnehager. Hovedbekymringen rundt bemanningsnormen er at det blir en minimumsnorm alle legger seg på. En annen utfordring er å finne ut hva som er hindrene

for at de ansatte opplever at det er nok folk på jobb. Derfor vil jeg lytte til sektoren, for det er bedre enn at jeg sitter og tar avgjørelser alene på et kontor.

– Er staten villig til å ta regningen for økt bemanning?

– Vi kommer selvfølgelig til å ta høyde for dette i arbeidet med kommende budsjetter. Samtidig er det viktig å si at noe av økningen på to milliarder kroner til kommunene som kom i dette statsbudsjettet, har til hensikt å bidra til å finansiere bemanningsnormene.

Bekymret for de små

Tallene viser at det blir færre barnehager, og det er de minste barnehagene med under 26 barn som i størst grad forsvinner. Andelen små barnehager har gått ned fra 31 prosent i 2012 til 24 prosent i dag. Det bekymrer kunnskapsministeren.

– De små privateide og ideelle barnehagene er viktige for å gi et barnehage tilbud nært folks bosted. Derfor er vi opptatt av å gi disse barnehagene bedre rammevilkår, og blant annet gi kommunen mulighet til å prioritere disse, sier Brenna.

– Hvorfor er det så viktig å bevare de minste barnehagene?

– Jeg er opptatt av det skal være et mangfold i

● Grunnlaget for årets lønnsoppgjør

Lærerne ble lønnstapere for andre år på rad

Tallgrunnlaget for lønnsoppgjøret er klart. Også i 2021 endte lærerne opp med svakest lønnsvekst.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

18. februar ble tallene fra Teknisk beregningsutvalg (TBU) lagt fram. De viser hvordan lønnsutviklingen endte opp i 2021 og legger grunnlaget for årets lønnsoppgjør.

I 2020 endte undervisningsansatte med betydelig lavere lønnsvekst enn de andre gruppene, og det bildet gjentar seg for 2021. Men også ansatte i kommunesektoren som helhet har hatt lavere lønnsvekst enn i det private næringslivet.

Mens lønnsveksten i gjennomsnitt var 3,4 prosent for de største forhandlingsområdene, endte lærerne med en årslønnsvekst på 2,3 prosent.

– For kommunesektoren samlet anslås lønnsveksten til 2,7 prosent. Relativt sett betyr det at undervisningsansatte har hatt lavere lønnsvekst enn gjennomsnittet i kommunen, sa leder for TBU, Geir Axelsen, under pressekonferansen.

- Forsterker lærerkrisen

– Lærerne taper, og lærerkrisen forsterkes. Dette er uansvarlig av KS. De har stått hardt på at frontfagsrammen skal brukes som et tak. Her ser vi resultatet. KS tar ikke ansvar for lærerkrisen, sier

Steffen Handal, leder i Utdanningsforbundet.

Frontfagsmodellen innebærer at partene i den konkurranseutsatte industrien forhandler først, og resultatet der legger rammene for tariffoppgjørene i andre sektorer.

Unio-leder Ragnhild Lied mener det er dramatisk når offentlige tjenester blir dårligere fordi det offentlige taper kampen om arbeidskraft.

– Arbeidsgiversiden må her ta ansvar for å snu denne utviklingen og bruke fleksibiliteten i frontfagsmodellen til å øke rammen for offentlig sektor. Da kan vi klare å rekruttere og beholde nok kvalifisert arbeidskraft i de offentlige velferdstjenestene, sier Lied i en pressemelding.

KS mener frontfagsmodellen fungerer

Arbeidslivdirektør Tor Arne Gangsø i KS mener utviklingen over tid viser at frontfagsmodellen fungerer etter hensikten, som en norm for lønnsveksten og ikke et tak.

– De siste åtte årene har ansatte i kommunesektoren kommet noe bedre ut enn frontfaget i industrien. Kommunesektoren har brukt handlingsrommet i modellen. Vi har klart å løfte hele laget, og samtidig klart å prioritere grupper det er særlig vanskelig å rekruttere, sier Gangsø.

Teknisk beregningsutvalg består av representanter for Arbeidsdepartementet, Finansdepartementet, partene i arbeidslivet og Statistisk sentralbyrå.

– Vi vil jobbe fram en barnehagestrategi som sørger for høy kvalitet, god bemanning og kompetanse i alle barnehager, lover kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap).

ARKIVFOTO ERIK M. SUNDT

sektoren, at barnehager skal være litt forskjellige og kunne spille på ulike fortrinn. Det er synd om alle barnehager blir helt like.

– En nokså stor andel av de små barnehagene er familiebarnehager, som ikke har samme krav til bemanning som resten av sektoren. Er dette noe du er opptatt av å bevare?

– Det blir stadig færre familiebarnehager og små barnehager totalt sett. Det er viktig å diskutere. For foreldre og barn er målet at barnehagen må være god, uansett hvor stor den er.

– Det er skrevet at du åpner for å gå mot sentrum-høyre i Stortinget for å få et nytt barnehageforlik. Stemmer det, og hvorfor?

– Venstre kom med en invitasjon til et bredt barnehageforlik i forrige uke. Da svarte jeg at alle som har lest Hurdalsplattformen, og som er enige i de grepene vi foreslår der, er jeg interessert i å snakke med. Jeg er opptatt av å få et regelverk som står seg over tid og som øker kvaliteten. Regelverket må også sikre at offentlige overføringer til barnehage brukes på barnehage.

Årslønnsvekst 2021

Source: TBU • Created with Datawrapper

● Ledelse

Alle barnehager skal ha egen leder

Kunnskapsministeren vil endre forskriften, slik at alle barnehager får en leder som er til stede.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Barnehagene trenger kompetent personell i alle ledd. Vi trenger nok pedagoger, fagarbeidere og ledere som sammen kan sørge for god pedagogisk drift og forsvarlig bemanning. Det skal være godt å gå i barnehagen, og det skal være godt å jobbe der, sier kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap).

I Hurdalsplattformen heter det at regjeringen skal «stille krav til vikarbruk, krav til stedlig leder og gjennomgå oppgaver som tar ansatte bort fra barna».

– Det løftet følger vi nå opp. Jeg har gitt Utdanningsdirektoratet i oppgave å utrede og sende på høring et forslag til ny forskriftsbestemmelse om krav til stedlig leder, sier kunnskapsministeren.

Hun peker på at barnehagene har fått stadig flere oppgaver og lovkrav de må følge.

– God ledelse er viktig for å sikre kvalitet i det arbeidet. Barnehagestrukturen har også endret seg. Derfor er det viktig at kravet om stedlig leder tydeliggjøres i forskriften til barnehageloven.

Brenna vil ikke svare på om det vil følge penger med en forskriftsendring.

– Høringsprosessen vil vise om styrerkravet vil kreve mer ressurser, så det må vi komme tilbake til.

I januar avviste KS Utdanningsforbundets krav

I fjor fortalte Utdanning om Nina Dorans Brodtkorb, som må kjøre mellom de to barnehagene hun er styrer for. Nå vil regjeringen innføre nasjonalt krav om en stedlig leder i hver barnehage.

ARKIVFOTO JOAKIM S. ENGER

om stedlig styrer i alle barnehager i forbindelse med arbeidstidsforhandlingene.

– Viktig med tydelige føringer

Selv om barnehageloven sier at alle barnehager skal ha en daglig leder, er det ikke lovfestet at han eller hun må være til stede i barnehagen, ei heller hvor stor stillingen skal være. Det eneste forskriftene til loven presiserer, er at det ikke er lov å samordne styrerressursene i flere barnehager for å redusere kostnader.

Under valgkampen i høst viste svarene de ulike partiene ga Utdanning at det er bred enighet om at barnehagene bør ha en stedlig styrer.

Skal gå gjennom normene

I 2015 ga Fafo ut rapporten «Tidsbruk i barnehagen». Der fortalte 65 prosent av styrerne at mesteparten av tiden deres går til administrative oppgaver. Blant styrerne med ansvar for to barnehager var tallet enda høyere, 73 prosent. De opplever også i noe større grad at rapporteringsarbeidet går utover muligheten til å følge opp de ansatte slik de skulle ønske.

Ifølge Basil, Utdanningsdirektoratets barnehagestatistikk, blir det også stadig flere ansatte per styrer i norske barnehager. Mens det var 12,4 ansatte per styrer i 2014, var tallet 13,6 i 2020.

Utdanningsforbundet har tidligere uttalt at de også ønsker en styrenorm, altså en norm for hvor mange ansatte det kan være per styrer. Det vil imidlertid den planlagte forskriftsendringen ikke si noe om.

– Stedlig leder er det viktigste å få på plass. Men vi har sagt at vi skal gå gjennom bemanningsnormene, og da er det naturlig at vi også ser på dette forholdet, sier Tonje Brenna.

– Barnehagene må ha fleksibilitet

KS ønsker ikke strengere krav om stedlig leder.

TEKST Harald F. Wollébæk | hw@utdanningsnytt.no

– Det er allerede et krav i loven om at alle barnehager skal ha en daglig leder som er barnehagelærer eller tilsvarende og en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse, sier Kristin Holm Jensen, avdelingsdirektør for oppvekst, kultur og utdanning i KS.

KS ønsker fortsatt fleksibilitet i hvordan barnehagene organiserer seg for å sikre et godt barnehagetilbud til alle barn ut fra lokale forhold og behov. Kristin Holm Jensen advarer om at forslaget kan føre til at fagfolkenes tid bindes opp til mer administrasjon, fremfor tid med barna.

– Regjeringens forslag vil trolig medføre behov for flere folk i lederstillinger og dermed et økt ressursbehov, og vi forutsetter selvsagt at dette fullfinansieres, sier hun.

● Ungdomsskolen

Stortinget ga grønt lys for reformen

Partiene var enige om hovedlinjene da Stortinget vedtok at arbeidet med å fornye ungdomsskolen skal settes i gang.

TEKST Kirsten Ropeid og Harald F. Wollebæk

I sitt vedtak 8. februar ber Stortinget regjeringa om å vektlegge endringer som skal bidra til å øke elevenes motivasjon, læring og trivsel og styrke den praktiske læringa i arbeidet med den varsla ungdomsskolereformen. Det ble også lagt vekt på et nært samarbeid med sektoren om dette.

Innstillingen fra flertallet i utdanningskomiteen fikk 60 stemmer, mens 41 stemte for et i stor grad likelydende forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, men der barn og unges medvirkning var presisert, og i tillegg en frist for når reformen skal iverksettes.

Det var Høyre som hadde fremma forslaget om en helhetlig ungdomsskolereform. En etter en gikk politikerne på talerstolen med støtte til forslaget.

Leder for utdannings- og forskningskomiteen Hege Bae Nyholt fra Rødt siterte fra Utdanningsreportasje i mai i fjor om ungdomsskoleeleven Øivind, som fortalte om sin dalende motivasjon, og hun argumenterte således for at ungdomsskolen må bli mer praktisk.

Kunnskapsminister Tonje Brenna poengterte at en ungdomsskolereform må starte allerede i de øverste klassene på barnetrinnet og fortsette inn i videregående.

Høyres Jan Tore Sanner viste til at motivasjonen for skole og skoleaktivitet faller sterkt i løpet av ungdomsskoleetida. Mer rom for faglig fordyping, tidlig innsats og praktiske håndverksfag som valgfag var stikk-

ord for Jan Tore Sanners forslag til å endre dette.

Dette gjentok også saksordfører Øystein Mathisen fra Arbeiderpartiet.

– Målet for reformen må være å bidra til økt kvalitet i skolen, bedre overganger mellom ungdomsskolen og videregående, og økt motivasjon og trygghet blant elevene, sa Mathisen og fylte også på med stikkorda «flere kvalifiserte lærere» og «et sterkere lag rundt eleven».

Ruste ungdommer for framtida

Blant målene for reformen la Øystein Mathisen vekt på blant annet bedre undervisning og en mer smidig overgang mellom ungdomsskolen til videregående skole.

– Den viktigste oppgaven blir å ruste ungdommene for framtida og det videre utdanningsløpet, sa Mathisen, som understreka også behovet for mer praktisk opplæring.

– Elevene som opplever at de er sterkest i de praktiske ferdigheter, må også få utløp for dette i skolen, sa Mathisen.

Elever, lærere og forskere er enige

I januar gjennomførte komiteen en høring om Høyres reformforslag. Der kom det fram at både elever, foreldre og lærerorganisasjoner var positive. Bare KS var lunkne.

Reformen har også fått støtte fra forskerhold. Under høringen i januar viste forsker Anders Bakken, som er leder for Ungdatasenteret, Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved Oslo Met at tre av fire elever rapporterer at de kjeder seg på ungdomstrinnet.

Han var også opptatt av at forskerne har sett en klar økning i elever som opplever skolestress. I Ungdata-undersøkelsen ser forskerne en klar sammenheng med psykiske plager hos elevene.

ARKIVFOTO MARIE VON KROGH

Vardheia ungdomsskole på Jæren har satsa på mye praksis i undervisningen. Dette er et av målene i med den kommende reformen i ungdomsskolen, som Stortinget nå har bedt regjeringen om å utarbeide.

**Den Norske Skole
Gran Canaria**

COLEGIO NORUEGO

Ledige lærerstillinger ved Den Norske Skole Gran Canaria

Den Norske Skole Gran Canaria er godkjent ifølge friskoleloven som norsk grunnskole og som norsk videregående skole, studie- spesialisering, med rett til statstilskudd. Skolen, som også går under navnet Colegio Noruego, har et ganske stabilt elevtall på det ca. 200 elever og omtrent 40 ansatte.

Å være en norsk skole i Spania medfører at vi er underlagt både spansk lov og den norske friskoleloven med tilhørende forskrifter. DNSGC er en delvis faddelt skole, og de som jobber hos oss må være forberedt på å undervise på sammenslåtte trinn. Hvilke trinn som blir sammenslått varierer fra år til år, avhengig av elevtall og gruppe- størrelser. Vi trenger ansatte med pågangsmot, kompetanse, erfaring og ikke minst fleksibilitet mht. å kunne jobbe svært allsidig i vår organisasjon.

For skoleåret 2022/2023 har vi følgende ledige undervisningsstillinger:

Med forbehold om endring i elevtall og gruppedeling blir det et antall ledige lærerstillinger for skoleåret 2022/2023.

- Til vår grunnskole har vi behov for lærere som dekker alle grunnskolenes fag, og lærere med minimum årsenhet i engelsk og spesialpedagogikk.
- Til videregående skole, utdanningsprogram for studiespesialisering, vil vi ha behov for lærere med undervisningskompetanse i nedenfor nevnte fag. Følgende realfag: fysikk, kjemi, biologi, matematikk R1, R2, historie, religion, engelsk og reiseliv.

Send søknad med CV til soknad@colegio.no innen 18. mars.

Aktuelle søkere vil bli kontaktet og invitert til intervju i uke 14.

● **Lærerspesialister**

Regjeringen «avskilter» lærerspesialisten Jane Helen

Jane Helen Prøven Gregersen er én av åtte i et nettverk av lærerspesialister på Lillehammer. Kommende skoleår er funksjonen deres historie.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– Jeg har fortsatt et håp om at vi kan klare å videreføre deler av den jobben jeg har gjort til nå, også neste skoleår, innenfor skolens rammer. Men det er bare et håp, sier Jane Helen Prøven Gregersen.

Gregersen har tatt videreutdanning som lærerspesialist i begynneropplæring og jobber i dag som lærerspesialist ved Hammartun skole på Lillehammer. Men nå som regjeringen kutter i midlene i budsjettet, må kommunen avvikle ordningen fra neste skoleår.

Trist, mener Gregersen. Hun får støtte av hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet Lillehammer, Monica Engen.

– Jeg synes ikke noe om at regjeringen avviker ordningen. Slik Lillehammer kommune har brukt lærerspesialistene, mister vi gode ressurspersoner i skolehverdagen, sier hun.

1800 kan miste funksjonen sin

Lærerspesialistene har vært omstridt siden starten i 2016. Da Arbeiderpartiet og Senterpartiet inntok regjeringskontorene i høst, var det med en plan for å stoppe satsingen. I november vedtok de å kutte 115 millioner til ordningen i budsjettet.

Regjeringens vedtak fører til at 1800 lærerspesialister mister funksjonen sin neste høst. I tillegg får universitetene ikke lov til å ta opp nye studenter til de ulike masterutdanningene for lærerspesialister fra høsten 2022.

I januar leverte partiene Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti et forslag om å videreføre ordningen. Saken skal etter planen opp i Stortinget 1. mars. Samme måned ble det arrangert en høring i Stortinget. Der kom det frem at også Elevorganisasjonen, KS, Skolelederforbundet og to av tre lærerorganisasjoner vil beholde lærerspesialistene, men gjøre endringer i ordningen.

I tre år har Jane Helen Prøven Gregersen jobbet som lærerspesialist. Til høsten må kommunen imidlertid avvikle ordningen.

FOTO GEIR OLSEN

Neppe et eget utvalg for karriereveier

Regjeringen lover å samarbeide med lærerorganisasjonene om etterfølgeren til lærerspesialistordningen. Likevel blir det trolig ikke opprettet noe eget utvalg der de får en plass ved bordet.

TEKST Marianne Ruud

– Vi skal jobbe sammen med partene for å konkretisere dette punktet, men det er ikke sagt at man vil nedsette et partssammensatt utvalg for å gjøre den jobben. Vi har godt etablerte strukturer hvor vi møter partene og vil bringe dette inn som tema i disse møtene, sier statssekretær Kristina Torbergsen (Ap).

Statssekretæren lover likevel en grundig dialog om karriereveier:

– Vi skal nå bruke tid på en grundig dialog med alle som har interesser i og erfaringer fra dette saksområdet, sier hun.

I tillegg viser Torbergsen til at regjeringen sist høst nedsatte et utvalg som skal se på etter- og videreutdanningstilbud i utdanningssektoren. Der er blant andre Utdanningsforbundet representert.

– Det offentlige utvalget om etter- og videreutdanning for lærere og andre ansatte i barnehage og skole skal blant annet vurdere hvordan lærere kan stimuleres til å ta videreutdanning, herunder betydningen av videreutdanning for karriereveier i skolen. Utvalgets vurderinger er derfor noe vi må ta med oss inn i arbeidet, sier Torbergsen.

Utvalget skal levere sin utredning innen 1. oktober 2022 og ledes av Sølvi Mausestaden, professor ved Oslo Met og Høgskolen Innlandet.

UTFORSKE | ØVE | VURDERE

Tren matematikk- musklene med Multi

I *Multi* kan elevene utforske matematiske problemstillinger, jobbe sammen og leke seg fram til svarene i *Multi Elevbok* eller i den digitale versjonen *Multi Fagrom* i Skolestudio.

Individuell mengdetrening og øving får elevene i *Multi Smart Øving* og/eller i *Multi Øvebok*, som er tilgjengelig på 1. til 4. trinn.

Læreren får grundig veiledning og tips til tilpasning og flere aktiviteter i *Lærerbok*.

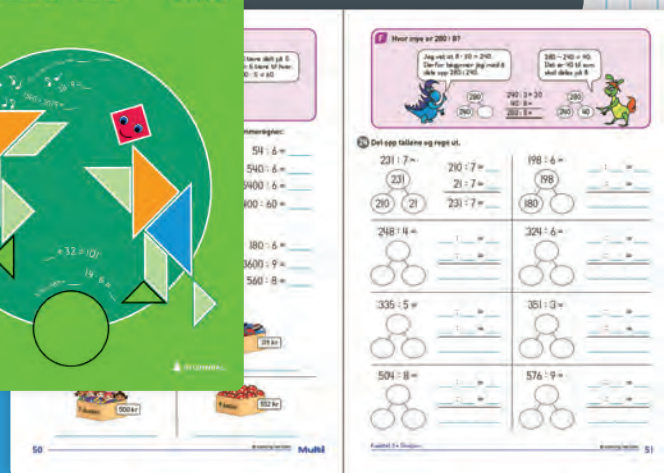
Les mer på gyldendal.no/multi

NYHET!

**Pakketilbud på
20 stk Multi Øvebok
+ Lærerbok A og B
til redusert pris!**

Bestill på gyldendal.no
eller hos din forhandler.

– Jenter som velger utradisjonelt, kan nå langt

Lærerne Eivor Stensrud Aas og Ingrid Hannestad er to av få kvinner i mannsdominerte programfag. I verkstedet på Hamar katedralskole er de viktige forbilder.

TEKST Marianne Smeby Strand FOTO Geir Olsen

Eivor Stensrud Aas (til venstre) og Ingrid Hannestad håper på flere jenter på de mannsdominerte yrkesfagene ved «Katta». – De blir attraktiv arbeidskraft, ikke minst fordi mange bedrifter gjerne vil ha jentene inn i mannsdominerte arbeidsmiljø, understreker Eivor.

– Eivor er en av de beste lærerne jeg noensinne har hatt, mener Niklas Nordsveen (16). Han planlegger å bli landbruksmekaniker. – Hun er kjempeflink i det hun driver med. Selv om det er tørt stoff, gjør hun det til noe morsomt.

«Jeg tror ei jente synes det er litt mer skummelt å gå til dreiebenken enn det en gutt gjør.»

Eivor Stensrud Aas, lærer

– **Å ha** Eivor som lærer er kult. Det er litt det å se opp til noen, jenter må vise at det er mulig, mener Ine Bækkedal (16).

Hun er én av åtte jenter på teknologi og industrifag (TIF) ved Hamar katedralskole, populært kalt «Katta».

– I ethvert arbeidsmiljø eller klassemiljø er det bra å ha en blanding, både i kjønn og alder. Hvis det kun er damer i en viss alder på et sted, eller bare menn i samme alder, med samme bakgrunn, er ikke det bra for noen. Vi trenger jentetankegangen i disse yrkene også. Det er mange kreative, dyktige damer innen tekniske fag, mener lærer Eivor Stensrud Aas.

21 menn, to kvinner

I teknologibygget på «Katta» er det 21 mannlige og to kvinnelige lærere, Eivor Stensrud Aas på TIF

og Ingrid Hannestad på elektro og datateknologi.

For noen jenter kan det oppfattes betryggende å ha en kvinnelig lærer, tror Stensrud Aas.

– Noen som kan forstå deres måte å tenke og være på. Vi jenter er ikke så klåfingra på duppeditter som disse gutta er. De gyver løs uten å tenke konsekvenser, mens vi jenter er litt mer forsiktige. Det vet jeg med meg sjøl òg. Å begynne å trykke på noe jeg ikke vet hva er, skru på ukjente ting, da blir man litt redd for å ødelegge og gjøre feil.

– Jeg tror det er lettere for meg, enn for en mannlig lærer, å forstå hvorfor det er sånn. Jeg vet jo litt mer om hvordan det er å være ung jente enn ung gutt. Jeg tror ei jente synes det er litt mer skummelt å gå til dreiebenken enn det en gutt gjør. Men vi følger opp individuelt, og da går som regel skepsisen fort over, sier hun.

Der kun ti prosent av lærerne på helse og opp-

vekstfag er menn, er statistikken motsatt på elektrofag. På bygg og anleggsteknikk, og teknologi og industrifag, er andelen kvinnelige lærere på om lag åtte prosent, ifølge Statistisk sentralbyrå.

Eivor Stensrud Aas er i utgangspunktet flyingenjører, og har jobbet 19 år i industrien på Raufoss. Hun har tatt både årsstudium i pedagogikk og yrkesfaglærerutdanning. De siste ni årene har hun vært lærer på yrkesfag, de to siste ved Hamar katedralskole.

– Jeg syntes det går helt greit. Jeg føler at alt jeg har drevet med, har vært ganske mannsdominert, forklarer Eivor.

– Gutter er gutter, det er mye teknisk. De prater bil og motor, og har generelt litt andre interesser enn det du som jente har. Men det er godt samhold og et faglig godt kollegium. Det har vært lite sjåvinistprat. Det er noen som tror de kan pelle

I verkstedhallen på «Katta» står sveiseavluksene på rekke og rad. På bildet er det Karoline Brenden (17) som prøver seg, mens Eivor Stensrud Aas veileder. Nikita Simona Kristiansen (16) og Leah Sophie Østgård (16) venter på sidelinjen.

meg på nesa, men de opplever fort at det ikke går. Jeg har aldri opplevd at det har vært noen problemer. Jeg føler at jeg har en god dialog med de aller fleste og gidder ikke å gjøre noe nummer ut av det.

– *Må du som kvinne bevise mer?*

– Nei, jeg føler ikke det. Men jeg vil jo gjerne fremstå så bra som mulig, også faglig. Jeg vil jo vise at jeg kan det.

Mannfolkmiljø

Ingrid Hannestad er utdannet elektriker, men har vært lærer på elektrofag siden 1996.

– Jeg har bare vært i dette miljøet. Da jeg begynte som lærling, var det ingen damer der heller. I teknologifaget er vi mange konkrete mennesker; mannfolk eller kvinnfolk spiller ingen rolle.

Miljøet passer henne, tror hun.

– Jeg merker at jeg har et språk som kanskje

heller litt mer mot mannfolkprat. I venninnegjengen er det litt flere setninger. Jeg er veldig glad i ja og nei, flirer Ingrid Hannestad.

– Jeg har nok alltid kommunisert bedre med mannfolk. Det er enklere miljø, sier hun, men legger til at på skolen er hun glad er blitt en blanding.

– Vi får et litt mer komplett miljø. I tillegg tror jeg, spesielt på elektro, at damene kan gjøre det utrolig bra. Det vi burde sagt mer om er at det er mer lønn fordi det er mannsdominerte yrker. Og muligheten for arbeid er god, i så å si alle yrkesfag er det etterspørsel.

– Jenter som velger utradisjonelt, kan nå langt, istemmer Eivor Stensrud Aas. – De blir attraktiv arbeidskraft, ikke minst fordi mange bedrifter gjerne vil ha jentene inn i mannsdominerte arbeidsmiljø.

– *Hva hindrer jentene?*

– De sjøl. De må tenke «hva er det jeg vil?», mener Ingrid Hannestad.

– Det er sikkert vanskelig. Mange tenker at de vil, men så kjenner de ingen. Da blir det kampen mot seg selv også. De må tørre å ta et valg og være litt tøffe. Jentene må tenke «hva er jeg god til», i stedet for å tenke «hva gjør venninna mi». Jeg tenker at de er redde for å skille seg ut i jentegjengen. Det kan være vanskelig å ta valg etter egne behov. Men det er viktig å velge ut ifra hva du synes er gøy.

Gutter i solid flertall – ennå

I år tar åtte jenter TIF ved Hamar katedralskole, men ved skolestart var de 11. Tre har sluttet, av ulike årsaker. Likevel er antallet høyere enn tidligere. Forrige skoleår var det ingen jenter på TIF, i

«Jentene vil ikke bli møkkete på hendene.
Og så er de nok redd for ikke å få gode venner.»

Demi Andrea Løberg, elev

de fire foregående skoleårene var to til tre jenter på linjen, viser skolens statistikk. TIF, Teknologi- og industrifag, er 1. år i det videregående løpet.

På ti år har andelen jenter på TIF økt fra 1374 til 1784 jenter i inneværende år, ifølge Utdanningsdirektoratet. En økning ses også på bygg- og anleggsteknikk og på elektro og datateknologi. Likevel utgjør jenteandelen litt over 17 prosent på TIF, om lag ni prosent på bygg- og anleggsteknikk, og sju prosent på elektro og datateknologi.

Hvordan jentene skal få øynene opp for industrielle fag og tenke mindre kjønnsstradisjonelt, har ikke 16-åringene noe fasitsvar på.

– Det blir sagt at jenter bør søke, men vi må si hvorfor. Det er viktig å få frem at det er lett å få mange jobber, uansett fagbrev. Jenter tenker litt lenger frem. Vi vil finne jobbmuligheter som ikke dør ut. TIF gir ganske mange flere muligheter, forklarer Ine Bækkedal, om en av årsakene til eget valg: – Og at jeg ville gjøre noe med mye praksis.

– Ikke så harry

– Jentene må tørre å stole på sine egne valg, og ikke bry seg om hva andre vil, mener Demi Andrea Løberg (16).

– Det er ikke så harry som folk skal ha det til, supplerer Siren Marie Berntsen (16) tørt og kikker opp fra dataskjermen.

Demi vil bli bilmekaniker. Siren vurderer det samme: – Jeg har alltid vært en guttejente. Jeg er vant til å være med gutter, og i vennegjengen min er det mest gutter, forklarer Demi.

Moren er lastebilsjåfør og har vist at jenter kan velge å bli det de vil.

Det er verksteddag. Utallige maskiner, både manuelle og automatiserte, dreiebenker og svei-seavlukker, står klare til bruk. Nå sitter Demi og Siren ved pc-en og tegner tredimensjonale tegninger, som de skal legge over i todimensjonale, for å dreie og frese delene i verkstedet.

– Det handler om å gå gjennom prosessen til ferdig produkt før man setter i gang praktisk aktivitet i verkstedet, sier lærer Eivor Stensrud Aas.

Hvorfor det er så få jenter som velger TIF, handler om gutta, mener jentene.

– Fordi det er mange gutter her. Og jentene vil ikke bli møkkete på hendene. Så er de nok redd for ikke å få gode venner, tror Demi Andrea Løberg.

– Gutter lager mindre drama enn jenter. Og de er ikke langsinte, sier Karoline Brenden (17).

– Det er ikke så ille å være rundt gutter. De er ikke så fæle som du tror, sier Demi i det en klassekompis kommer bort til PC-bordet, med fingeren pekende mot Demi. Han har flis i fingeren, og hun har alltid sminkesaker og pinsett og sånn, forklarer han, før han et par minutter etterpå går videre med flisen fjernet.

– Litt jenteprat stopper «dirty jokes»

Ine Bækkedal var usikker på hva hun ville bli, og valget stod mellom TIF og elektrofag. Hun hadde et karaktersnitt på 4,5 da hun gikk ut av ungdomsskolen.

Demi Andrea Løberg (16) og Siren Marie Berntsen (16) sitter ved PC-en og tegner tredimensjonale tegninger, som de så skal legge over i todimensjonale, for så å dreie og frese delene i verkstedet etterpå. – Det handler om å gå gjennom prosessen, forklarer lærer Eivor Stensrud Aas.

«Jeg tror det er lettere for meg, enn for en mannlig lærer. Jeg vet jo litt mer om hvordan det er å være ung jente enn ung gutt.»

Eivor Stensrud Aas, lærer

– Mange sa at som jente med gode karakterer, måtte jeg velge elektro. De ville at jeg skulle velge et fag som passet best for jenter og mente at TIF ikke er en jenteting,

– Fordommene lever, forklarer lærer Eivor fra sidelinjen: – Mange tror søkere til TIF kommer hit på grunn av dårlige karakterer.

Til tross for både gode karakterer og skepsis fra omverden valgte Ine TIF. Hun har bestemt seg for å bli bilmekaniker.

Det samme har Leah Sophie Østgård (16). Hun bestemte seg allerede som tiåring: – Jeg synes det var spennende å mekke, sier hun enkelt.

Familien hennes støttet valget. Ingen av dem jobbet med bil, men en del venner har gått på TIF. Det var et skummelt valg å ta, erkjenner Leah.

– Jeg kjente ingen og var redd jeg skulle bli alene her. Og jeg var redd for å skille meg ut.

Det tenkte også Ine: – Jeg tenkte at jeg ville bli den eneste jenta, og spurte meg selv «kommer jeg til å klare det»? De fleste som søker TIF, har valgt det. Og da velger du også bort venner.

I årets kull er miljøet godt, men annerledes.

– Alle inkluderer alle. Det er lett å få seg venner, sier Karoline Brenden.

– Det er veldig mye «dirty jokes», sier Ine.

– Men vi er nok jenter til å ha litt jenteprat også. Da får vi stoppet dem.

– Vi stopper dem i guttepratet noen ganger, istemmer Karoline. – Skal dom få lov til å prate sånn i fellesarealet, skal vi øg.

– Viktig å vise disse unge menneskene hvilke

– Skjev kjønnsfordeling blant lærerne kan bidra til å opprettholde forskjellene mellom gutters og jenters valg, mener Thom Jambak i Utdanningsforbundet.

– Vi har et kvinnedominert yrke. Arbeidet med å få flere gutter og jenter til å velge utradisjonelle utdanningsløp, må begynne tidlig. Så gutter møter menn i barnehagen, og at jenter møter flere menn i barneskolen, mener Jambak.

Han er sentralstyremedlem og representant for videregående skole i Utdanningsforbundet.

Han viser til statistikken. Omtrent 90 prosent av barnehagelærerne er kvinner, mens det i barneskolen og grunnskolen fra første til sjuende trinn er rundt 70 prosent kvinnelige lærere.

– Skjevfordelingen jevner seg ut i videregående skole, men dette er strukturelle og ubevisste utfordringer som selvsagt lærerne er bevisste i sin gjerning, og som de jobber imot, sier han.

Han mener det er viktig at fremtidige lærere får kunnskap om likestilling og kjønnsnormer, men også at kommuner og fylkeskommuner tar ansvar og blir bevisst dette.

– Utdanningsvalg og rådgiving har en nøkkelrolle når det gjelder elevenes valg, både i yrke og skolevalg. Utdanningsforbundet er opptatt av at kjønnsperspektivet må bli styrket i rådgivings-tjenesten, og at rådgivere og karriereveiledere får videreutviklet sin kompetanse på dette området. Samtidig er det store strukturelle utfordringer, som det er vanskelig for en enkelt skole eller rådgiver å ta tak i.

Det handler også om planlegging, mener han.

– Gjennom utdanningsvalg i ungdomsskolen har vi helt klart en mulighet til å få kjønnsperspektivet lenger frem i planleggingen, slik at elevene ikke bare kan velge selv, men får en positiv dulting i ulike retninger. Elevene kan dultes i retning av å prøve å åpne opp for, og utforske andre valg, som kanskje ikke er selvsagte for eleven selv.

Kjønnsrollemønster

Mer forskning. Bedre lønn og status, utviklingsmuligheter, en bevissthet gjennom treparts-samarbeidet i arbeidslivet for å bedre den skjeve kjønnsbalansen, både i omsorgsykker og i andre tradisjonelle mannsdominerte yrker. Det er mye som kan gjøres. Ikke minst har også læremidlene en vei å gå i likestillingens navn, mener Jambak.

– Kjønnsrollemønstrene går igjen i alle læremidler. Fra leker i barnehagen til rosa sekker, farger på klær og i lærebøker. Kommuner og fyl-

I år er det totalt åtte jenter på TIF ved Hamar katedralskole, et betydelig høyere antall enn tidligere år. Forrige skoleår var det ingen egen statistikk.

«Ungdommene er i en sårbar alder når det gjelder kjønnsidentitet og yrkesvalg.»

Thom Jambak,
Utdanningsforbundet

keskommuner kan ikke fraskrive seg ansvar for at læremidler som brukes i skolen ikke er moderne

Så er det også mange ting en kan kikke nærmere på, mener Jambak: – Likestillingsstipend. At jenter som søker mannsdominerte yrker, får tilleggspoeng, og motsatt. Jeg vet ikke om det vil ha noen stor effekt, men det er verdt å drøfte.

Så er det viktig å hente frem de gode rollemønstrene i de ulike yrkene, både lokalt og nasjonalt, som kan bidra til å rekruttere unge til å ta utradisjonelle valg, mener han.

– Her kan også fylkeskommunen etablere jente- og guttenettverk under de forskjellige utdanningsprogrammene, og som består av elever som kan støtte, informere og snakke om faget sitt.

Fremover

Det går fremover, opplever Jambak: – Definitivt. Før var det nesten stigmatiserende å ta utradi-

ke muligheter de har

jenter på TIF, i de fire foregående skoleårene var to til tre jenter på linjen, viser skolens

sjonelle valg, også for gutter. Nå er det ikke det lenger. Men vi må huske på at i ungdomsskole og videregående skole vet vi at ungdommene er i en sårbar alder når det gjelder kjønnsidentitet og yrkesvalg. Derfor preges valget også av tradisjonelle kjønnsrollemønstre.

Derfor skal en ikke underslå betydningen av påvirkning fra foreldre og familie, påpeker han.

Målet kan ikke være 50 prosent fordeling, understreker han.

– Målet må jo være at det ikke er noen begrensninger i jenter og gutters valg, at de kan velge det de har talent og interesse for, og at det ikke skal være noen bakenforliggende samfunnsmessige strukturer som gjør at de ikke tør å ta det valget. Det viktige er at vi viser disse unge menneskene hvilke muligheter de har.

– Vi må være tålmodige

Mens de voksne ofte er påvirket av politiske forestillinger om likestilling og arbeidsmarked, tar ungdom valg som også er basert på verdier som tilhørighet og kjønnsidentitet, ifølge Eli Smeplass.

– Det er selvfølgelig mange grunner til det yrkesvalget ungdom tar, men antagelsen i voksenverden om at de ikke vet sitt eget beste, stemmer ikke. De vet faktisk.

Det sier Smeplass, som er sosiolog på yrkesfaglærerutdanningen ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

– Man spiller seg i jevnaldergruppa. Tilhørighet, spesielt i ungdomsårene, er viktig. Vi kan ha et ønske om et mer likestilt arbeidsliv, som et prinsipielt mål. Det er de fleste i Norge enige i. Men mennesket tenker ikke nødvendigvis på hvordan vi «kjønner» ting. Vi dyrker på mange måter kjønnsstereotyper. Det kan være nyttig, en kilde til identitet, men det kan også skape forventninger.

– Hva slags forventninger?

– En forestilling om betydning av fysisk styrke i mannsdominerte yrker, eller en emosjonell kompetanse for eksempel i helsefag. Dette er stereotyper vi tar med oss når vi velger karriere. For å gjøre utradisjonelle valg må man ha trygghet og styrke. Det kan være mye å forlange av ungdommen. Kanskje er du ikke klar for å være en kjønns pionér når du er 16 år.

De jentene som har tatt et aktivt utradisjonelt yrkesvalg, har allerede brutt med noen kjønnsstereotypiske oppfatninger om hva som passer for jenter, forklarer Smeplass.

– Er du jente og går inn i et utradisjonelt utdanningsløp, med mest menn rundt deg, vil du være en del av fellesskapet, en del av gruppa. Da blir det mer vekt på det, enn nødvendigvis kjønnnet ditt.

Vi har det for travelt, mener sosiologen.

– Vi har en forventning om at likestilling skal skje veldig raskt. Vi tror også at alle felt, bransjer og yrker er like tilgjengelige og attraktive for begge kjønn. Det er faktisk ikke tilfelle. Det er en grunn til at kvinner trekkes mot omsorgsyrker. De opplever det som en økonomisk trygghet, de kan få arbeidsplass i nærmiljøet og det er forenelig med familie. Så er det også forskjell på bygd og by. Ungdommer på bygda velger mer kjønnsstereotypisk.

Det er fint med kampanjer for å bedre likestillingen, mener Smeplass.

– Man må likevel være klar over at de ikke nødvendigvis har ønsket effekt. Det er noen strukturelle forskjeller her, så når jeg sier at vi skal være tålmodige, mener jeg ikke at vi skal holde igjen på likestillingsidealene. De er nyttige og sunne for oss.

Vi må imidlertid forstå at ting tar tid. Å endre kultur tar tid. Å endre bransjer tar tid. Å endre arbeids- og lønnsvilkår tar tid. Det skjer ikke automatisk gjennom mer likestilt rekruttering.

«Å endre kultur tar tid. Å endre bransjer tar tid. Å endre arbeids- og lønnsvilkår tar tid.»

Eli Smeplass, sosiolog

«Erfaring er en god skole. Men gebyrene er høye.»

Heinrich Heine (1797–1856), tysk poet

Økonomi

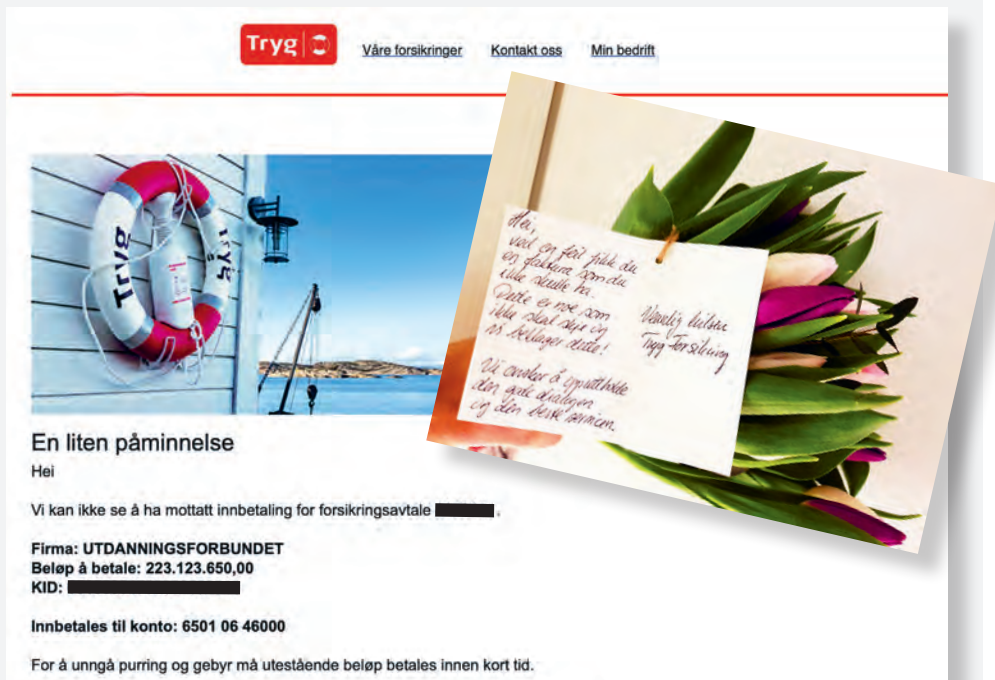
223 millioner kroner

Et medlem i Utdanningsforbundet, Knut Olav Solemdal, har sendt Utdannings redaksjon kopi av en betalingspåminnelse han har mottatt.

TEKST Ylva Törneng | yt@utdanningsnytt.no

Han skriver at første tanke da han så påminnelsen, var «riktignok tjener lærerne bra, men å betale 223 millioner kroner i forsikring har jeg ikke råd til». Så oppdaget han regningens rette addresat. Han måtte «gå et par runder» med Tryg for selskapet innså tabben, men da kom en stor buket tulipaner på døra, med skriftlig beklagelse.

Tryg er opptatt av å gi Utdanningsforbundets medlemmer de beste forsikringsvilkår i markedet, og en regning på 223 millioner er definitivt ikke i tråd med dette. Her har det skjedd en glipp. Vi legger oss helt flat og har bedt kunden pent om unnskyldning. Vi vil gå gjennom våre rutiner slik at dette ikke skjer igjen, sier Ole Irgens, kommunikasjonsjef i Tryg.

Benjamin-prisen

– Antirasistisk arbeid som utgjør en forskjell

Sofienberg ungdomsskole i Oslo fikk Benjaminprisen for 2021.

Kunnskapsminister Tonje Brenna delte 1. februar ut Benjaminprisen til Sofienberg skole i Oslo for skolens systematiske arbeid mot rasisme og diskriminering.

Skolen jobber med antirasistisk arbeid på en måte som utgjør en forskjell. Jeg er imponert over det langsiktige arbeidet og resultatene de har skapt, sier Brenna i en pressemelding.

Prisen er oppkalt etter Benjamin Hermansen, som ble drept på Holmlia i Oslo i 2001. Den deles hvert år ut til en skole som arbeider godt mot rasisme og diskriminering.

Juryen berømmer skolen for å bruke instanser som fritids- og sportsklubber, nærpolti og gateteam som en del av det antirasistiske arbeidet.

Å få en slik anerkjennelse er en ære. Det er

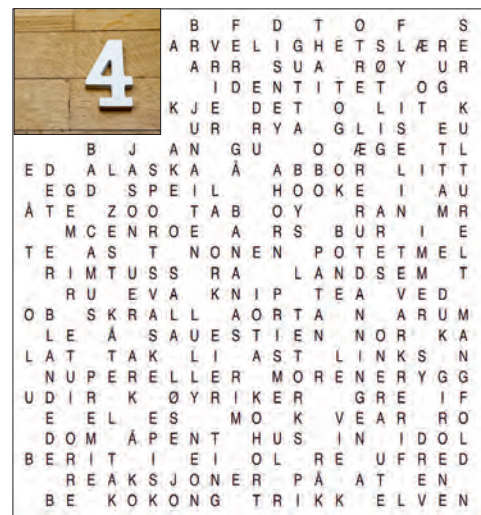

Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) overrekker Benjaminprisen til Sofienberg skole med Tida Samyang, rektor Nina Røneid og Nasrin Ahmed.

FOTO: TERJE BENDIKSBY/NTB

stort at Sofienberg skoles arbeid for en helhetlig skolekultur, hvor vi motvirker rasisme og diskriminering på alle områder, blir lagt merke til og verdsett, sier fungerende rektor Nina Røneid. ©NTB

Kryssordløsning i Utdanning nr 2

Vinnarane

Vinnarane av kryssordet i Utdanning nr. 2/2022 er Gunn Kristensen, Blystadlia, og Inger Karin Pederesen, Aksdal, som vil få kvar sin boksjepp på kr 500. Vi gratulerer!

● USA

Nasjonalgardister blir lærervikarar

Nasjonalgardister og statsansatte i delstaten New Mexico oppfordres til å melde seg frivillig som vikarlærere og barnevernsarbeidere.

TEKST Ylva Törnngren | yt@utdanningsnytt.no

Med økt antall omikron-smittede står skoler og barnevernsinstitusjoner overfor «ekstrem bemanningsmangel», uttalte guvernør Michelle Lujan Grisham 19. januar, ifølge National Public Radio (NPR)

– Våre barn, lærere og foreldre fortjener en mest mulig stabil hverdag i denne usikre tiden. New Mexico er klar til å hjelpe barn i klasserommene, foreldre som skal på jobb og lærere til å konsentrere seg fullt og helt om det avgjørende arbeidet de yter hver eneste dag når de underviser kommende generasjoner, sa guvernøren.

Statsansatte som består kravene, inklusive bakgrunnsjekk og opplæring i adekvat nettbbruk, kan så tre inn i de nye jobbene. Reglene tillater fem sammenhengende dager med betalt administrativ permisjon, bekrefter guvernørens kontor til NPR.

Myndighetene ønsker å hindre stadige skift mellom klasseroms- og fjernundervisning. Siden juleferien har rundt 60 skoledistrikter og privatskoler gått over til fjernundervisning, mens 75 barnevernsentre er delvis eller helt stengt grunnet bemanningsmangel.

– Ifølge flere distrikter er mangel på vikarlærere noe av det mest kritiske nå, sa New Mexicos utdanningsminister Kurt Steinhaus.

Statlige myndigheter over hele USA finner alternativer for å bøte på sykefraværet i skolen. I California signerte guvernør Gavin Newsom en ordre som gir skolene mer fleksibilitet i bemanningen. I noen stater, som Kansas, har kravene for å bli vikarlærer blitt lavere.

I midten av januar ga Oklahomas guvernør tillatelse til at statsansatte kan vikariere i skoler, samtidig som de beholder sine vanlige jobber.

Austin Alt fra Nasjonalgarden stiller opp som lærervikar grunnet pandemien, ved Pojoaque Valley Middle School i Pojoaque, New Mexico, 28. januar.

FOTO ADRIA MALCOLM, REUTERS / NTB

● Danmark

Holder stengt skole åpen

Beboerne på Fejø nord for Lolland har samlet inn 225.000 danske kroner for å sikre seks elevers skolegang på øya, ifølge Danmarks Radio. Skolen har til nå vært drevet som en filial av Horslunde Realskole på Lolland, men stengte 28. januar grunnet sparehensyn.

De innsamlede kronene skal lønne en lærer fram til sommeren, ifølge leder i Fejøforeningen, Anne-Grethe Laursen: – Vi er takknemlige. Det betyr at vi kan drive en skole de neste fem månedene, sier hun.

Flere av øyboerne underviser på skift. En lokal kokk underviser i matkunnskap og en keramikker i bildekunst. Fejøbeboerne arbeider nå for å finne en løsning også for tiden etter sommerferien 2022. Sannsynligvis begynner to nye elever på skolen etter sommeren, og i 2023 enda fem elever, hvis skolen overlever.

BLI MED Å FEIRE NORDENS DAG 23. MARS!

Nordens dag markerer inngåelsen av det nordiske samarbeidets «grunnlov», Helsingforsavtalen, i 1962.

Støttet av
Nordisk ministerråd

Gå til norden.no/skole for å finne spennende og nyttig undervisningsmaterie!

FORENINGEN
NORDEN

Elevundersøkelsen for 2021:

5300 elever sier de blir

mobbet av ansatte

Elever fra 5. trinn svarer på spørsmål om trivsel og mobbing i Elevundersøkelsen. Det er frivillig for elevene å delta.

ILLUSTRASJONSFOTO OLE MARTIN WOLD

5300 elever fra 5. trinn og ut videregående sier at de er blitt mobbet av en lærer eller annen ansatt på skolen minst to til tre ganger i måneden.

TEKST Sonja Holterman og Kari Oliv Vedvik

55,7 prosent av de som svarer at de er mobbet, forteller at den voksne sa sårende ord. 41 prosent svarer: «Den voksne fikk meg til å føle meg utenfor». Rundt 22 prosent av de som oppgir at de er mobbet av voksne, rapporterer at den voksne slo, dyttet eller holdt dem fast. Det kommer fram av Elevundersøkelsen for 2021. De 5300 utgjør 1,2 prosent av alle elevene i denne gruppen.

Flere gutter enn jenter svarer at de mobbes av en voksen på skolen, særlig på ungdomstrinnet. 28 prosent av elevene som oppgir å bli mobbet av voksne på skolen, opplever også å bli mobbet av medelever.

Ifølge Utdanningsdirektoratet er andelen som sier de ble mobbet av en voksen ved skolen den samme som året før.

15 klager til statsforvalterne

I fjor fikk Statsforvalterne opp mot 150 meldinger fra elever om krenkelser fra ansatte, viser foreløpige tall. I mange saker er det uenigheter om hva som egentlig har skjedd.

– Av opplysningene i saken kan elevens opplevelse av situasjonen være at en ansatt på skolen har optrådt krenkende overfor dem, mens skolen kan ha en annen oppfatning av hendelsen. Vi har ikke et inntrykk av at elever kommer med falske anklager, sier utdanningsdirektør Grethe Hovde Parr hos Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Statsforvalterne får meldinger fra elever og foreldre om brudd på 9 A-4 og 9 A-5, to paragrafer i opplæringslovens kapittel 9 A, som sier at skolen skal sørge for at alle elever har det trygt og godt, og at den har et særskilt ansvar når elever mener de er blitt krenket av en voksen.

Få dommer

Etter søk i dommer, klagesaker til statsforvalterne og mediasaker har Utdanning bare funnet to saker hvor lærere har fått straff for kroppskrenkelser mot elever de siste fem årene.

I 2019 ble en lærer dømt for å ha dratt en elev i armen. Læreren hadde ingen andre straffbare for-

hold mot seg tidligere. Han ble dømt i to rettsrunder for å ha grepet tak i armen til en ti år gammel elev og ført ham inn fra skolegården.

Eleven forklarer at han fikk smerter og blåmerker etter hendelsen. I dommen fra lagmannsretten står det at retten har lagt vekt på det betydelige maktovergrepet hendelsen representerer i forholdet mellom lærer og elev. Utdanning har vært i kontakt med den dømte læreren, men han ønsker ikke å uttale seg om saken.

I en annen sak som ble behandlet av politiet i 2021, fikk en lærer forelegg for å ha sparket en elev i ryggen. Læreren sa i avhør at han var uskyldig, men vedtok boten han fikk.

– Slike saker er sjeldne

Advokat Vidar Raugland arbeider blant annet med skole- og barnehagerett. Han mener voldssaker mot elever kan være vanskelige å bevise.

– For at de skal bli anmeldt, må de være av en viss alvorlighetsgrad. Ofte er det ord mot ord. Men det hender at saker som dette blir løst på andre måter, at læreren blir oppsagt eller omplassert, sier Raugland.

– Har du hatt saker der lærere har blitt oppsagt for vold mot elev?

– Ytterst få. Slike saker er sjeldne.

Utdanningsdirektør Grethe Hovde Parr hos Statsforvalteren i Oslo og Viken.

FOTO KARI OLIV VEDVIK

>

Antall elever som sier at de blir mobbet av læreren, er stabilt fra år til år og ligger på rundt 1,2 prosent av elevene.

ILLUSTRASJONSFOTO OLE MARTIN WOLD

Lærer fikk åtte klager

En lærer i 50-årene fikk klager om krenkelser av elever på tre ulike skoler. Ti år etter den første klagen ble han sagt opp, men vant fram i retten.

Både tingretten og lagmannsretten mente at lærerens oppførsel mot elevene ikke gjorde ham uskikket som lærer. Utdanning har skaffet seg oversikt over klagen. Gjennom innsyn i brev, møtereferater, klager, oppsigelsespapirer og dom har Utdanning fått en oversikt over hva elevene har fortalt at læreren har gjort.

I 2006 jobbet læreren ved en skole i en liten kommune langs kysten. Læreren var kontaktlærer for fjerde trinn, og i slutten av april ble han innkalt til et møte på rektors kontor. I et referat skriver rektor:

«Rektor hadde møte med læreren der bindingen/kneblingen ble tatt opp. Han forsto at han hadde gjort noe uklokt og lovte at noe slikt ikke skulle gjenta seg. Han hadde ment «å gjøre det på skøy.» [...] Foreldrene mente at episoden ikke var glemt av elevene, og at saken måtte få en fornuftig avslutning. En ble da enige om at læreren skulle beklage sin oppførsel i klassen mens den andre kontaktlæreren var til stede.

Utdanning anonymiserer skolen og kommunen av hensyn til de involverte i saken.

I et brev læreren sendte til foreldrene etter hendelsen, beklager han det han har gjort og skriver:

«Episoden der en elev ble bundet, var uheldig. Dette skal selvfølgelig ikke finne sted i en klasse. Utgangspunkt for hendelsen var en frileksituasjon der aktivitetsnivået var positivt og uformelt (læreren ble en guttunge igjen).»

Læreren ble også beskyldt for å ha drevet med kollektiv avstraffelse av guttene i denne klassen.

Ny skole, ny klage

Noen år senere var mannen kontaktlærer på en ungdomsskole. I mai 2012 ringte en mor til rektor ved skolen og fortalte at sønnen var utsatt for vold av læreren. I referatet fra møtet mellom læreren og rektor står det hva moren fortalte:

«Han tok tak i nakken hans mens han satt ved pulten. Han hadde merket i nakken etterpå og begynte nesten å gråte fordi det var så smertefullt. [...] Hun forteller at eleven har et blåmerke på armen etter forrige uke da han også ble tatt tak i av læreren.»

Også denne gangen innrømmet og beklaget han episoden. «Læreren forklarer seg overfor foreldrene og læreren ber om unnskyldning for å ha påført eleven vondt. [...] Han sier han vil være nøye med å passe på at slikt ikke skal skje igjen.»

– Burde vært politianmeldt

Hendelsene i 2006 og 2012 fikk ingen konsekvenser for læreren, utover møter med rektor og beklagelser til elever og foreldre. Det burde det ha fått, mener nåværende skolesjef i kommunen.

– Slike krenkelser av barn skal ikke finne sted i klasserommet. Dette er noen år siden, men om dette hadde skjedd i dag, ville vi tatt tak i det på en annen måte, sier skolesjefen, som ikke var ansatt i kommunen den gangen.

– Vi ville blant annet ha politianmeldt forholdet. Dersom sanne saker ikke blir politianmeldt, blir det ikke registrert. Da kan læreren søke seg nye jobber i andre kommuner uten å ha noen merknader i politiattesten, sier skolesjefen i kommunen.

I tillegg til anmeldelse mener skolesjefen at

lærere som krenker elever, må få oppfølging og veiledning.

– Denne læreren ville nok blitt bedt om å ta en «timeout», og så ville vi fulgt ham tett opp. Det er jo tydelig at man ikke har helt kontroll som pedagog når man oppfører seg sånn. Oppfølging ville kunne ha hjulpet til at han ikke fortsatte å behandle elever slik.

Slag på baken

Fire år senere kommer en ny klage på læreren. Læreren har nå flyttet til en større kommune, hvor han igjen jobber på en barneskole.

Foreldrene til en gutt i femte klasse kontaktet rektor og forteller at læreren skal ha slått sønnen på rumpa. Utdanning har fått innsyn i flere dokumenter som omtaler hendelsen. Det ene er referat fra et drøftingsmøte, det andre er underretningen om oppsigelse, og det siste er dommen.

I dommen står det: «Eleven la seg på tvers over en vask med fire kraner, og han drakk vann fra den ytterste kranen. Da læreren og resten av elevene nærmet seg, ga læreren beskjed til eleven om at han måtte gå ned fra vasken, men eleven responderte ikke på dette, og han fortsatte å drikke vann. Da læreren og rekken med elever passerte vasken, ga læreren eleven et slag/klaps på baken, og han ba eleven på nytt om å gå ned fra vasken. [...]»

Lærerens forsvarer forklarte at læreren mente å gi eleven et velmenende klapp: «Når det gjelder «vannepisoden» var det tale om en berøring som kan sammenlignes med et velmenende klapp på skulderen.»

Innledning

Saken gjelder spørsmål om oppsigelse av en lærer

*En kontaktlærer på 5. trinn ved en barneskole
i forhold på lærerens side. Som grunnlag
for læreren fysisk hadde grepet inn mot
nyttet kollektiv avstraffelse og at han
lærers handlinger var uakseptable.
Læreren anførte at håndterin*

Læreren gikk til sak mot kommunen da han ble sagt opp. Han fikk medhold både i tingretten og lagmannsretten.

Knyttneve i brystet

I 2017 måtte den samme eleven som ble slått på rumpa sitte igjen.

«Eleven satte seg i vindusposten og forsøkte deretter å unnsnippe ved å løpe ut, men ble da fysisk holdt tilbake av læreren. Eleven har hevdet at læreren slo ham med knyttet neve i brystet ved den aktuelle anledningen. [...] Læreren selv har tidligere i skriftlig redegjørelse forklart at han dyttet eleven i skulder/brystregion, men det kan likevel ha vært en passiv arm, slik han demonstrerte i hovedforhandlingen. [...] Etter rettens vurdering var dette en fysisk maktanvendelse som var urettmessig og sterkt kritikkverdig.»

Elev ble dratt i gulvet

Senere samme år rapporterte elever om at læreren slengte en elev i gulvet i en kroppsovingstime. I dommen står det at to elever kranglet:

«Læreren tok tak i eleven da han var i ferd med å løpe etter den andre eleven [...] Ved et uhell roterte eleven og falt i gulvet som følge av at læreren stanset ham. [...] Eleven var fortsatt sint og gjenopptok jakten på den andre eleven. Læreren tok så på nytt tak i eleven slik at han falt på nytt i gulvet. [...] Retten legger til grunn at læreren hadde en plikt til å gripe inn for å skåne [...] Det kan være grunn til mistanke om at lærerens inngripen ikke skjedde på en ideell måte, da eleven falt i gulvet to ganger».

Den andre hendelsen læreren fikk klage på, var at han løftet en gutt etter bukselinningen, og at han kjefte voldsomt og drev kollektiv avstraffelse. I tillegg skal han ha tvunget en elev som hadde

glemt gymtøyet til å ta på seg en gjenglemt shorts og tørke seg med et gjenglemt, brukt håndkle.

Læreren ble sagt opp

Våren 2017 anmeldte kommunen læreren for kroppskrenkelse. Saken ble senere henlagt. I april samme år sendte kommunen et brev til læreren der det stod at han ville bli sagt opp. I brevet står det: «Bakgrunnen for oppsigelsen er at du ikke har ivarett dine plikter som lærer, herunder har du utført flere handlinger som overskrider grensen for hva man som lærere kan utføre av fysiske tiltak. [...] Det er tale om elever i barneskolen som normalt vil ha et særlig behov for trygghet på skolen og i undervisningen, og det er da lite rom for ubehersket opptreden fra en lærer.»

Læreren mente oppsigelsen var usaklig, og gikk til sak mot kommunen. Han fikk medhold i både i tingretten og lagmannsretten.

Bevisene holdt ikke

I lagmannsrettens dom står det: «Flertallet finner ikke at disse hendelsene innebærer at læreren har vist seg uskikket som lærer. En oppsigelse på dette grunnlaget er svært alvorlig for læreren. Han vil ha svært vanskelig for å kunne fortsette i sitt yrke som lærer. Rettens flertall finner at en advarsel vil være en tilstrekkelig reaksjon.»

I dag jobber læreren i voksenopplæringen i kommunen.

Utdanning har vært i kontakt med lærerens

advokat, som opplyser at læreren ikke ønsker å bidra eller uttale seg i denne saken.

Kommunen måtte dermed ansette læreren igjen og betale ham 30 000 kroner i erstatning.

Skolesjefen i kommunen mener hovedårsaken til at oppsigelsen ble kjent ugyldig, var ikke nødvendigvis selve atferden, men at bevisene på at det faktisk hadde skjedd ikke holdt, og at det derfor ikke har skapt presedens.

– Det er sikkert vanskelig å finne grensen for akseptabel læreratferd. Det påligger naturlig nok lærere, sammen med en del andre yrkesgrupper, et særlig ansvar i og med at de arbeider med sårbare grupper, sier skolesjefen.

Hva en lærer kan og ikke kan gjøre, er ikke spesifikt omtalt i arbeidsmiljøloven, men er regulert gjennom opplæringslovens kapittel 9 A.

– Samme stillingsvern som andre

Skolesjefen mener denne saken ikke er noe bevis på at lærere har for sterkt stillingsvern.

– Lærere er omfattet av det samme stillingsvernet som alle andre arbeidstakere gjennom arbeidsmiljøloven.

Hen viser til at et oppsigelsesgrunnlag skal være saklig i henhold til lovens krav, og at rettspraksis viser hvor listen ligger.

– Det er derfor ikke mulig å si at lærere har et for sterkt eller for svakt stillingsvern, sier skolesjefen.

Setter ikke flere karakter

Flere ungdomsskoler har begynt å gi elevene færre vurderinger med karakter. Morellbakken ungdomsskole i Oslo er en av dem.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Elevene ved Morellbakken ungdomsskole på Grefsen i Oslo får kun vurdering med karakter ved avslutningen av hver termin, det vil si én gang hvert halvår. Det stiller vurderingsforskriften krav om. I undervisvurderingen, som pågår hele året, får elevene læringsfremmende tilbakemeldinger, både skriftlige og muntlige, forklarer assisterende rektor Marit Jensen.

– Den faglige samtalen mellom elev og lærer er det viktigste grunnlaget for å følge opp elevens progresjon. To ganger i året gjennomføres en utviklingssamtale om elevens faglige og sosiale utvikling. Der deltar lærer, elev og foresatte. Elevene deltar også i egenvurdering og kameratvurdering, der de gir hverandre innspill, sier Jensen.

Morellbakken er én av ni ungdomsskoler i et nettverk der alle har redusert bruken av karakterer. Måten å drive vurderingsarbeid på er i tråd med Utdanningsdirektoratets arbeid med «vurdering for læring» og «Byrådens strategi for økt motivasjon og læringsglede» fra 2019.

De ni ungdomsskolene i nettverket er Bjørnsletta, Brannfjell, Engebråten, Fagerborg, Morellbakken, Nordseter, Teglverket, Øraker og Ellingsrud. Mange flere ungdomsskoler i Oslo og ellers i landet har redusert karakterbruken, men det finnes ingen nasjonal oversikt over antallet. Utdanningsdirektoratet har ingen oversikt over det totale omfanget, men konstaterer i en rapport fra 2018 at tilbakemeldinger fra skoleeiere og embeter tyder på at flere skoler har nedtonet bruken av karakterer.

Tilbake til røttene

Ved Morellbakken skole har de erfart at redusert bruk av karakterer skaper mer engasjement for innholdet i fagene og større frihet for lærere og elever til å legge opp skoledagene slik de ønsker.

– I det pedagogiske arbeidet har vi gått tilbake til kildene, til kjente pedagoger som John Dewey, som var opptatt av at elever skal «lære gjennom å gjøre», og Jean Piaget, som var opptatt av at «elever må være aktive i egen læringsprosess», forklarer assisterende rektor Marit Jensen.

«Den faglige samtalen mellom elev og lærer er det viktigste grunnlaget for å følge opp elevens progresjon.»

Marit Jensen, assisterende rektor

terer enn de må

«Nå kan vi gå
mer i dybden, slik
fagfornyelsen
legger opp til.»

Hallgeir Vige, lærer

Lærer David Ringstad mener det er viktig å ha med seg både foreldre og elever på laget i arbeidet med vurdering.

Hun nevner også den danske professoren Knut Illeris, som på slutten av 1980-tallet ga ut en bok om igangsetting og gjennomføring av prosjektarbeid.

– Men arbeidet med vurdering er ikke noe prosjekt. «Vurdering for læring» har utdanningsmyndighetene jobbet kontinuerlig med siden 2010. Jeg har vært involvert helt siden starten. I løpet av disse årene har det skjedd en gradvis endring i måten skolene driver vurderingsarbeidet på, med mer vekt på formativ og mindre vekt på summativ, forklarer Jensen.

Fornøyde elever

Da Sunniva Holmås Eidsvoll (SV), byråd for oppvekst og kunnskap i Oslo besøkte Morellbakken sist høst for å få vite mer om ordningen, trakk

elevrådsleder Ivo Tømmerås Normann fram betydningen av dialog mellom elever og lærere i vurderingsarbeidet.

Elevene, særlig 10. trinn, vet at det er høyt karaktersnitt for å komme inn på de mest populære videregående skolene. Likevel er elevene fornøyde med at skolen har dempet karakterbruken. Byråden fikk vite at det å erstatte karakterer med læringsfremmende tilbakemeldinger øker elevenes motivasjon for å lære fag og det tar bort stress og press.

– Det er viktig å finne en god balanse som gjør at vi ikke slapper for mye av, men heller ikke opplever for mye stress. Én til to vurderinger med karakter per semester mener jeg er passe. Det er mye lettere å lære når ikke alt handler om karakterer,

forklarte elev Magnus Stær-Jensen.

På spørsmål fra byråden om hvorfor karakterer skaper så mye stress og press, svarte elevene at det er inntaket til videregående. Allerede på 8. trinn begynner elever å regne ut poengsummen sin.

Da rektor spurte om karaktersnittet for å komme inn i videregående legger en skygge over måten skolen jobber med vurdering på, svarte både elever og lærere ja. Da elevrådslederen ble spurt om forslag til endringer, sa han at han kunne ønsket seg to til tre vurderinger med karakter per semester på tiende trinn i stedet for bare én.

– Godt å ta av dommerkappen

Lærer Hallgeir Vige mener dempet karakterbruk har gitt lærerne større frihet til å organisere under-

«I kroppsøvningsfaget skal vi vurdere forutsetninger, innsats og 'fair play'.»

Stian Engum, lærer

visningen slik det passer best for både ham og elevene.

– Når vi lærere får tillit og kan legge opp undervisning og vurdering mer slik vi vil, slipper vi å haste fra tema til tema. Nå kan vi gå mer i dybden, slik fagfornyelsen legger opp til. Det gjør det også lettere å få til mer tverrfaglig samarbeid. Men hva norsklæreren og samfunnsfaglæreren ser etter i vurderingen av tverrfaglige emner som «folkehelse og livsmestring», vil jo være litt forskjellig. Så hvordan disse emnene bør vurderes, har vi ikke kommet fram til noe svar på ennå, sier han.

– *Mister ikke elevene motivasjon uten karakterer?*

– Mange elever blir nok motivert av å gå fra en femmer til en sekser. Men jeg har ikke hatt elever som blir motivert av å få en toer. Det vi har sett, er at karakterer bidrar til å forsterke forskjeller. Og vår oppgave som lærere er å motivere alle. Det får vi mye bedre til, hvis vi i stedet gir elevene skriftlige og muntlige tilbakemeldinger. Sammen finner vi ut av hva elevene bør jobbe videre med og hvordan.

– *Hva er den største fordelene med færre karakterer?*

– Det er veldig behagelig å ta av seg den dommerkappen og i stedet involvere elevene i vurderingsarbeidet gjennom dialog. Men dette hadde ikke fungert uten at vi har elever og foreldre med på laget. I tillegg er det nødvendig med støtte fra ledelsen. Vår assisterende rektor er en inspirator. Hun klarer å skape begeistring blant både lærere, elever og foreldre, sier Vige.

Tjuvstart på fagfornyelsen

– *Er vurdering med karakter to ganger i året passe?*

– Jeg har faktisk blitt så vant til å vurdere uten karakter nå, at jeg mener vi kunne klart oss med enda færre vurderinger med karakterer. Kanskje kunne vi ventet helt til tiende trinn? Jeg tror det.

På spørsmål om hva han mener om nasjonale prøver og eksamen, svarer Vige at han tenker de kan beholdes. Ellers vil han ha minst mulig innblanding fra politikere i hva slags prøver elever bør ha. Morellbakken tjuvstartet med fagfornyelsen i

2019, så til våren får første kull sin sluttvurdering.

– I vårt område i Oslo er det mange ambisiøse elever og foreldre. Derfor har vi helt fra første stund lagt mye vekt på å informere både elever og foreldre om hvordan vi vurderer. Vi har hatt tett kontakt med skolens foreldreutvalg og i samarbeid med dem laget en informasjonsbrosjyre til foreldre.

– Jeg har aldri vært så fan av lange møter, men det vi her på skolen kaller «gul tid», som er samarbeidstid én gang i uka, det betyr mye for å lykkes. Det at vi jobber forskningsbasert og ikke etter innfallsmetoden gjør det mulig å begrunne våre valg av metode i vurderingen, sier Vige.

Varierer metodene

Også Stian Engum, som er kroppsøvningslærer, mener færre karakterer tjener elevene på sikt.

– Kroppsøvningsfaget er i dag langt mer sammensatt enn tidligere. I læreplanen står det at faget skal stimulere til livslang bevegelsesglede og en fysisk aktiv livsstil. Vi skal ta hensyn til elevens forutsetninger, vurdere innsats og «fair play».

Han forteller at i kroppsøvningsfaget er «å lære ved å gjøre» helt naturlig.

– Man kan ikke snakke om friluftsliv uten å ta med elevene ut. Det at vi gjør praktiske ting for å tilnærme oss kunnskap, har gjort kroppsøving til favorittfag blant elever. Jeg kan jo ikke lære elever om livredning eller ilandføring uten at vi gjennomfører det. Det som vurderes, er video- og lydklipp, fremføringer, praktiske situasjoner, elevstyrte aktiviteter som overnatting ute.

Alt det elevene gjør, samler lærerne i digitale mapper og har mappevurdering. I tillegg har de fagsamtaler med elevene.

Legger vekt på foreldresamarbeid

David Ringstad, som underviser i engelsk, sier vurdering for læring har vært ett av hans ansvarsområder gjennom flere år og at han har likt å jobbe med det, blant annet i nettverket.

– I vurderingsarbeidet skal vi vite hvor eleven

Digitale mapper er i bruk når elev Martin Hanem Neubeck og lærer Stian Engum samtaler om kroppsøvningsfaget.

Magert med forskning på dempet karakterbruk

Det har vært forsket lite på redusert bruk av karakterer i Norge. Derfor er det vanskelig å trekke klare konklusjoner om virkningene det får.

Men i 2018 kom Utdanningsdirektoratets sluttrapport om «Vurdering for læring» i 2018. Den viser mindre bruk av summativ vurdering, som måler elevenes læringsutbytte etter at en læringsprosess er avsluttet. Samtidig har det blitt mer bruk av formativ vurdering, som brukes til å fremme elevenes læring underveis.

I sluttrapporten fra direktoratet står det: «Mer systematisk arbeid med vurdering for læring har ført til at flere skoler har sett nærmere på karakterpraksisen som en del av underveisvurderingen. Tilbakemeldinger fra skoleeiere og embeter tyder på at flere skoler har nedtonet bruken av karakterer, uten at Utdanningsdirektoratet har oversikt over det fulle omfanget av dette.»

Pedagogikkprofessor Siv Therese Mås-eidvåg Gamlem ved Høgskolen i Volda har forsket på redusert bruk av karakter på ungdomstrinnet. Til Utdanning uttalte hun i 2019: «Lærernes jobb er å fremme og støtte elevenes læring. Det gjøres bedre gjennom formativ vurdering enn gjennom summativ. Vurdering er en kontinuerlig prosess. Karakterer derimot, er en domsavsigelse som kan få elever til å oppleve at det ikke er grunn til å jobbe videre med oppgaven. For at elevene skal oppleve mestring, er det viktig at lærerne gir dem støtte til å utvikle sin kompetanse og sine ferdigheter. For å få dette til, kan det være lurt å tone ned karakterene.»

Professor i engelskdidaktikk ved Universitetet i Sørøst-Norge, Tony Burner, og førsteamanuensis i pedagogikk ved Oslo Met, Astrid Gillespie, dybdeintervjuet i 2021 fire rektorer i ungdomsskolen som har innført redusert karakterbruk. Forskerne konkluderer med at rektorene må involvere elevstemmen i implementeringen.

står og gi innspill på hva han eller hun bør jobbe med videre. Men karakterfri praksis kan være krevende. Mange lærere er usikre på hva slags tilbakemeldinger de skal gi eleven, skriftlig og muntlig.

Ringstad sier noen lærere frykter at elever skal klage på karakteren, særlig på 10. trinn. Derfor har lærerne jobbet mye med hvordan de skal tolke elevers arbeid med å nå kompetansemål. Noen foreldre vil gjerne tilbake til det gamle systemet med karakterer. Da er det lærernes jobb å forklare hvordan vurderingsarbeidet foregår på Morellbakken. Han sier at mye av skepsisen forsvinner når foreldre får vite hvordan vurderingsarbeidet foregår.

Ringstad forklarer hvordan notatskrivingsappen Onenote brukes som plattform for å kommunisere med elevene i vurderingsarbeidet. Også i engelskfaget benyttes digitale mapper med video- og lydklipp. Lærerne har laget en veileder for hvordan vurderingsarbeidet foregår.

Alle de tre lærerne poengterer at måten de jobber med vurdering på, ikke er ferdig utviklet. Samtidig har de etter hvert senket skuldrene, etter å ha sett at samarbeidet med elever og foreldre går fint.

– Etter åtte år som lærer har jeg fortsatt ikke fått en klage på karakteren, sier Ringstad.

Tegn-til-tale:

Gir språket en hjelpende hånd

Inne, ute, i lek og på tur. I Solås barnehage er tegn-til-tale som en rød tråd gjennom hverdagen. – Det er et fantastisk verktøy og en god støtte i barns språkutvikling, sier styrer Gøril Selene Pettersen.

TEKST Guro Waksvik

FOTO Marie von Krogh

Det er samlingsstund i avdeling Bamsene i Solås barnehage i Rogaland-kommunen Gjesdal. Noelia, Lodve, Matheo og Jens sitter forventningsfulle på gulvet og ser på avdelingsleder Ida Sivertsen. Hun har med seg en stor kurv.

– Nå skal vi se hva som er i kurven. Hva er dette for noe? En blå elv, en bro og en seter, sier Sivertsen, mens hun hele tiden bruker hendene til å understøtte ordene med tegn.

– Trollet ligger og sover under broen, roper Matheo.

– Og den største Bukken Bruse er pappaen, utbryter Lodve.

– Skal vi telle. 1–2 – 3. Så starter eventyret om Bukken Bruse. Det var en gang for lenge siden tre bukker som skulle til seters å gjøre seg fete, begynner Sivertsen.

I Solås barnehage bruker alle de ansatte tegn-til-tale. Det begynte for 14 år siden.

– Ett av barna hadde bruk for språkstøtte, og vi hadde ingen erfaringer med tegn-til-tale. Vi meldte oss på et kurs i regi av Statped Vest, forteller styrer Gøril Selene Pettersen.

– Vi erfarte fort at det var nyttig, og vi bestemte oss til å jobbe systematisk med tegn-til-tale. I forbindelse med alle personalmøter, ledermøter og avdelingsmøter har vi en bolk med tegn-til-tale. Vi bruker mange ulike metoder og gjør morsomme

I barnehagen henger mange illustrasjoner av tegn-til-tale. Dette er tegnet for snø.

● Tegn-til-tale

Tegn-til-tale brukes for å tydeliggjøre talespråket for å styrke samspill og språkutvikling. Det brukes tegn som er utviklet for døve, tegnspråk. Tegnene blir brukt sammen med tale. Det kan brukes tegn bare for noen få kjerneord eller for mange ord i hver setning.

Kilde: NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming

stunt for at alle skal få det inn i hendene, forteller barne- og ungdomsarbeider Gunn Marit Edland.

De så at barnet også trengte å kommunisere med de andre barna, ikke bare de voksne. Derfor ble tegn-til-tale innført for alle ansatte.

– Tegn er støtte til språket. Vi bruker det alltid. Inne, ute, på tur, i overganger, på samlinger og i lek. Når vi gir hverandre en beskjed, går det automatisk, sier Pettersen.

Tegn-til-tale er en metode for å støtte og utvikle språk, der målet er å lære talespråk. Med tegn-til-tale kan barn både se, høre og utføre ordet. Tra-

Mattheo t.v. og Lodve vil spille Villkatt, og barne- og ungdomsarbeider Gunn Marit Edland er med. Lodve trekker et kort og er rask med å gjøre tegnet for telefon. De andre følger etter.

disjonelt har kommunikasjon med tegn-til-tale blitt brukt til barn med forsinket eller lite utviklet språk, ifølge høyskolelektor Inger Birgitte Torbjørnsen ved Høgskulen på Vestlandet.

I Solås barnehage gikk det ikke langt tid før det ble en del av barnehagens hverdag og kultur.

Motvirker frustrasjon

– Vi ser at alle studenter og nyansatte begynner å bruke det med en gang, sier Gunn Marit Edland.

Pettersen, Sivertsen og Edland er tre av fire i ressursgruppen for tegn-til-tale ved barnehagen.

– Vi skal sørge for progresjon. Vi tegnsetter sanger og eventyr, lager konkurranser og har samlinger for å inspirere hverandre, forteller Sivertsen.

– Noen barn har spesifikke utfordringer som gjør at de trenger tegn-til-tale. Hvordan responderer andre barn på bruk av tegn?

– Ja, noen barn trenger det på grunn av nedsatt hørsel eller at de er sene med talespråket. Men vi erfarer at det er viktig for alle barna, spesielt de minste. For barn som ikke har utviklet språk, har tegn-til-tale stor nytteverdi. De bruker det for å kommunisere primærbehov som tørst, sult og

behov for søvn. Det kan eliminere frustrasjoner, sier Edland og trekker frem eksempler:

– En som var lei seg, viste med tegn at hun var kald. Hun ble glad da vi gikk inn. En annen fant ikke pålegget hun ville ha. Med en bevegelse klarte hun å vise at hun ville ha skinkeost.

– Vi gir ungene et fantastisk verktøy. Når språket kommer, bruker de mindre tegn. Men vi ser at tegn som stopp, vent, ferdig blir brukt hele tiden, sier Sivertsen.

– En dag jeg begynte å synge, kom en av ungene bort til meg, så på meg og brukte tegnet for stopp. >

Albert vil sitte på tilhengeren, mens Lodve vil leke i sandkassen. Spesialpedagog Bente Hansen gjør tegnet for tallet 2.

Samlingsstund i avdeling Bamsene. Pedagogisk leder tar deg! sier trollet. Sivertsen viser tegnet for ordet «t» ungdomsarbeider Gunn Marit Edland.

Ja, da fikk jeg klar beskjed, sier Gunn Marit Edland og ler.

Bedre konsentrasjon

Hun mener det er lettere å fange barnas oppmerksomhet når de bruker tegn-til-tale.

– De stopper opp og ser hvilke tegn vi viser, og de responderer. Vi voksne er blitt flinkere til å tolke barnas tegn, sier Edland.

– Vi ser at tegn-til-tale bidrar til økt konsentrasjon. De hører ordet, ser tegnet og gjør samtidig en bevegelse med hendene, supplerer Sivertsen.

De første årene gikk de ansatte på kurs. Nå skjer opplæringen i barnehagen. Den skjer for det meste ad naturlig vis, gjennom hele dagen og på alle møter. En app på telefonen er et nyttig hjelpemiddel.

– Noen foreldre er blitt frustrerte fordi de ikke har forstått tegn ungene viser hjemme. Derfor har vi holdt flere kurs. Vi har hatt hele familier med besteforeldre, tanter og søsken og foreldre, og dropp inn-kurs der alle interesserte kan melde seg på, forteller Edland.

Hjelper innlæring av kompliserte ord

– Vi bruker tegn på stor avdeling også, men ser at barna bruker det mindre i dialogen seg imellom. Er det barn i gruppen som spesifikt trenger det, bruker barna det mye mer, forteller Pettersen.

«Tegn er støtte til språket. Vi bruker det alltid. Inne, ute, på tur, i overganger, på samlinger og i lek.»

Styrer Gøril Selene Pettersen
i Solås barnehage.

De erfarer at de største barna har god effekt av tegn når nye og litt kompliserte ord skal innlæres.

– Vi ser ord som «konstruere», «samarbeide» og «avtale» blir lettere å huske når vi bruker tegn-til-tale. Vi er opptatt av progresjon i språkutviklingen, sier Sivertsen.

– Hvilke erfaringer har dere med tegn-til-tale for flerspråklige barn?

– Vi ser de profitterer på det. Vi fikk en fem-åring som ikke kunne mer enn et par ord norsk, og vi var spente på hvordan det ville gå. For å hjelpe henne brukte vi tegn aktivt. Etter et år snakket hun hele setninger flytende, og hun brukte også tegn. I førskolegruppen brukte vi i tillegg kort med ord på hennes morsmål. Det ble en suksesshistorie. Barna brukte tegn aktivt i dialog med henne. Hun ble inkludert, hun strålte, forteller Sivertsen.

Tegn for telefon

– Jeg vil spille Villkatt. Hvem blir med? roper Lodve.

Matheo vil gjerne, og Gunn Marit finner spillet.

– Nå er det din tur til å trekke, Lodve, sier hun og bruker samtidig tegn.

– En telefon, utbryter Lodve idet han trekker et kort.

Automatisk tar han hånden til øret, tegnet for telefon. Det samme gjør Matheo, før han trekker et nytt kort.

Ida Sivertsen forteller eventyret om de tre Bukkene Bruse. – Nå kommer jeg og a». Fra venstre Jens, spesialpedagog Bente Hansen, Lodve, Matheo og barne-

Noelia og Jens følger med når pedagogisk leder Ida Sivertsen (t.v.) forteller eventyr. Jens viser tegnet for «stange». Til høyre spesialpedagog Bente Hansen.

Så er det tid for utelek. Ute er det full aktivitet, med spader i sand, dukkevogn og trehjuls sykkel med tilhenger. De voksne snakker og viser tegn. Barna responderer. Med tegn, ord eller begge deler.

Dropper tegn etter hvert

Da forsker og høyskolelektor Inger Birgitte Torbjørnsen ved Høgskulen på Vestlandet (HVL) skulle undervise i tegn-til-tale, fant hun ut at det var gjort få studier på feltet. Hun bestemte seg for å se nærmere på hvor mange barnehager som bruker tegn-til-tale aktivt, og hvorfor.

– Jeg fant en artikkel om Solås barnehage i Gjesdal kommune og tok kontakt. Jeg snakket med dem om erfaringer, og observerte voksne og unger under samlingsstund, måltid og i frilek. De voksne brukte tegn-til-tale konsekvent, og hadde et imponerende stort tegnforråd. Samtidig observerte jeg at ungene i liten grad brukte tegn, forteller hun.

Det overrasket henne ikke, ettersom observasjonen foregikk i en avdeling med de største barna.

– Tegn-til-tale er som en bro i den førspråklige fasen. Så snart barna lærer å snakke, legger de bort tegna, sier hun.

Ifølge Torbjørnsen viser forskning at de yngste, de flerspråklige og barn som av ulike årsaker kommer sent i gang med snakking, profitterer best på tegn-til-tale.

– Døve og hørselshemmede derimot har mindre nytte av tegn-til-tale, som forutsetter hørsel. Tegnene er med på å støtte opp om det som blir sagt. For dem med stort hørselstap vil det fungere som tegn uten tale. Pedagogene anbefaler tegnspråk til denne gruppen, sier hun.

Inkluderer alle

– Det unike med Solås barnehage er at de har klart å forankre tegn-til-tale i ledelsen. Det har aldri vært spørsmål om å velge det bort. Andre barnehager sliter med å få alle de ansatte til å bruke tegn, forteller Torbjørnsen.

Hun viser til forskning som trekker fram eksempler på at flere barnehager kun bruker tegn i en begrenset periode på grunn av ett barns behov.

– Så snart barnet slutter i barnehagen, slutter de ansatte å bruke tegn. Da mister de kompetansen, og må begynne på nytt neste gang de får et barn som trenger det. Trykket må holdes oppe, understreker hun.

– Hvilke fordeler har tegn-til-tale for alle barn i barnehagene, slik du ser det?

– Med noen tilpasninger mener jeg alle barn har nytte av tegn-til-tale. Tegn fører til en inkluderende praksis, noe som gir trygghet. Det blir et tiltak for universell utforming, som inkluderer de flerspråklige og de minste. I tillegg får unger som har oppdagete eller ikke-oppdagete språkvansker

kommet i gang med tiltak tidlig, sier Inger Birgitte Torbjørnsen.

– Stimulerer språkinteressen

Torbjørnsen har lang erfaring fra tegnspråkfeltet og har forsket på tegn-til-tale i fem år. I forbindelse med første prosjektet, «Tegn-til-tale til alle i barnehagen» publiserte hun artikkelen «Teikn-til-tale skaper tryggleik og inkludering i barnehagen» i Språkprat i 2020.

– Jeg intervjuet 12 barnehagelærere. Det viste seg at ingen av dem hadde hatt om tegn-til-tale i grunnutdanningen. Derfor argumenterte jeg for å få det inn i barnehagelærerutdanningen ved HVL. Fra i fjor høst har vi tegn-til-tale i et valgbart fordypningssemne. Studentene sier det er interessant, spennende og gøy. Fem grupper skal skrive bacheloroppgave om emnet i vår, forteller hun.

Torbjørnsen er godt i gang med ny forskning på feltet. Forskningsprosjektet DEPICT inkluderer seks prosjekter som skal utføres i ulike situasjoner der det benyttes norsk tegnspråk. I Torbjørnsens del av studien skal hun se på om tegn-til-tale kan stimulere språkutvikling generelt.

– Både de ansatte i Solås barnehage og jeg har inntrykk av at tegn også stimulerer språkinteressen til større barn med normalutvikling. Det kan se ut som de blir mer interessert i ord når det brukes tegn, sier Torbjørnsen.

Skolevegring

Etterlyser en skole med rom for alle

I Gaute Brochmanns og Ole Jacob Madsens bok «Skolevegringsmysteriet» får både foreldre og skolen pekefingeren rettet mot seg.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Da vi var barn, gikk alle på skolen. Noen var flinke, noen var mindre flinke. Noen kjeda seg, og noen var lite motivert for skolearbeidet. Men de aller fleste møtte opp hver dag likevel. Sånn er det ikke lenger, sier Gaute Brochmann.

Brochmann er arkitekt, fast bidragsyter i Morgenbladet, redaktør for tidsskriftet Arkitektur N og trebarnspappa. For to år siden skrev han boka «Digitale prøvekaniner», om bruken av skjerm og teknologi i skolen. I arbeidet med den var det et annet fenomen som vekket interessen hans: Skolefravær.

– Jeg ble ganske raskt klar over at i dag er det en stor gruppe barn og unge som ikke er til stede i ordinær skole. Noen tilbringer dagene på et grup-

perom, men mange sitter hjemme. Det vekket nysgjerrigheten min, sier han.

– Jeg ville rett og slett forsøke å finne ut av hvorfor barn i dag, som har tilnærmet de samme forutsetningene som vi hadde for tjue år siden, reagerer på denne måten, med å trekke seg tilbake og melde seg ut.

Den første researchsamtalen gikk til psykolog Ole Jacob Madsen, forfatter bak bøkene «Generasjon prestasjon» og «Livsmestring på timeplanen». Ett år senere gir de ut boka «Skolevegringsmysteriet» sammen.

Fra enkeltskjebner til samfunnskritikk

Per i dag har ikke norske myndigheter, verken Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Statistisk sentralbyrå eller kommunene, noen

oversikt over fraværet i barne- og ungdomsskolen. I 2018 laget Utdanning en egen kartlegging.

Tall som ble hentet inn fra 32 kommuner, viste at 3,7 prosent av elevene i grunnskolen var borte mer enn én måned. Regnet om til landssnitt tyder det på at 22 000 elever i grunnskolen har bekymringsfullt mye fravær.

– Dere slår også fast at problemet med skolevegring er økende?

– Det finnes ingen statistikk eller tall som slår dette fast eller gir nøyaktig historisk utvikling. Men det bildet som tegnes for oss når vi oppsummerer nasjonal og internasjonal forskning, og legger til hva fagfolk forteller oss, er at problemet er økende. Målet med boka er å forstå hvorfor det øker og hvordan vi løser det, sier Ole Jacob Madsen.

– Alle har lyst til å rømme noen ganger. Det er det disse elevene gjør, sier Gaute Brochmann.

ILL.FOTO SONJA HOLTERMAN

Han og makker Brochmann har gått grundig til verks. De har brukt alt fra kommentarfeltene i sosiale medier til forskningsrapporter. De har intervjuet forskere, fagfolk i støttetjenestene og i skolen, og snakket med foreldre til barn med skolevegring. Tre av historiene gjengis i boka.

– De tre historiene vi gjengir, er nødvendige for at leseren skal forstå hvordan, og hvor ulikt, skolevegring arter seg. Derfra trekker vi de store linjene og setter skolevegring inn i et samfunnsperspektiv, sier Brochmann.

Gjennom boka retter de et kritisk søkelys på nærmest hele vår samtid. På oppdragerstilen, forbrukermentaliteten, stress, press og en overorganisert barndom. På diagnose-regimet, på skjermbruk og ikke minst skolen.

– Man kan få inntrykk av at debatten om skole-

Om forfatterne

Gaute Brochmann

Arkitekt, kommentator og redaktør. Ga i 2020 ut boka «De digitale prøvekaninene».

Ole Jacob Madsen

Psykolog og filosof. Professor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Har gitt ut bøkene «Generasjon prestasjon» og «Livsmestring på timeplanen».

vegring i Norge er blitt en skyttergravskrig mellom foreldre på den ene siden og skolen, med barnevernet, på den andre. Mediene har nok forsterket det inntrykket med sine enkelthistorier. Det er sjelden man løfter diskusjonen opp på et høyere nivå, påpeker Ole Jacob Madsen.

En reaksjonsform

Konklusjonene deres er at vi, blant annet ved hjelp av teknologien, har skapt et samfunn preget av høye krav og stor grad av konkurranse. Skolevegring ser de som et resultat av dette. Ganske enkelt en reaksjonsform.

– Dette gjelder barn som voksne. Vi vet hvordan det er å kjenne på kravene om å lage all maten fra bunnen av, trene nok og følge opp barna på alle arenaer. Alle har lyst til å rømme noen ganger. Det er det disse elevene gjør, sier Gaute Brochmann.

– Med den subjektive vendingen i samfunnet er vi også blitt opptatt av enkeltmenneskets rettigheter og krav. Det er kommet mange, som kvinner og barn til gode, men har også ført til at vi har veldig lite aksept for mistriksel, legger Madsen til.

Minoritets elever møter opp

– Er skolevegring et i-landsproblem?

– Det kan vi ikke si, men det er interessant at fagfolk i støttetjenestene i Oslo fortalte oss at de nesten aldri opplever skolevegring hos barn med ikke-vestlig bakgrunn. Men det blir spekulasjoner, sier Brochmann.

I sin gjennomgang av litteratur på området fant de også forskere over hele verden som beskriver den samme problematikken blant skoleelever. I boka gjengis forskning fra USA, Storbritannia, Danmark, India og Japan.

– I en del land handler presset på barn og unge om noe helt annet enn hva norske ungdommer opplever. Der kan hele familiens fremtid være avhengig av at de får seg en utdanning, påpeker Madsen og legger til:

– Samtidig viser for eksempel Ungdata-undersøkelsen at også norske ungdommer går mer disiplinert til verks enn før. De er opptatt av å ta fornuftige valg og investere i fremtiden sin. Det

fører til en ungdomstid som er langt mindre romslig, med mindre mulighet for eksperimentering.

Vil endre skolen

Mer romslighet er nettopp noe de etterlyser. I stor-samfunnet generelt og i skolen spesielt.

– Løsningen på skolevegring er skolen. Vi må utvikle en skole med flere veier til mål, der alle, også barn med stressa foreldre, reelle eller innbilte diagnoser og gryende angst, kan finne seg til rette. Det er der svaret ligger, ikke i kartlegging eller kompetanseheving, sier Brochmann.

– Eller i livsmestring, legger Madsen til.

– Livsmestring i skolen er et klassisk eksempel på hvordan myndighetene vil lære elevene å tilpasse seg snarere enn å endre systemet, sier han.

– Dere blir politiske her?

– Tja. Vi har vel en større tilslutning til enhets-skolen enn kunnskapsskolen. Men individualiseringen i skolen, med et sterkt fokus på kunnskap og kartlegging, har vært drevet frem av både høyre- og venstresiden.

Nå har den samme høyre- og venstresiden nylig samlet seg om å gjennomføre en ungdomsskolereform, som skal gi mer praktisk og variert undervisning. Det mener Brochmann og Madsen er et skritt i riktig retning.

– Definitivt. Det gjenstår å se hva reformen vil inneholde, men dette er gode signaler for ungdomsskolen og for skolevegrene, sier Gaute Brochmann.

– Jeg har lyst til å si som vi skriver til slutt i boka: Utvikler vi skolen for alle, vil de mest utsatte gruppene falle utenfor. Utvikler vi skolen for de mest utsatte gruppene, vil den være bedre for alle – også de sterkere elevene.

«Vi har veldig lite aksept for mistriksel.»

Ole Jacob Madsen

Stille Ernst

Skolefokus nr. 4/1997

Samiske barn i skulestova

Med benkar, bøker og kuleramme på veggen er det vesle klasserommet på Korsfjorden skole i Aust-Finnmark utrusta for å gje dei fire elevane ei grunnleggjande skuleopplæring. Læraren heiter Signy Marie Haga. Ho var fjerde generasjon som underviste ved skulen, som hadde samiske elevar. Den radikale forfattaren og journalisten Ellisif Wessel tok bildet ein skuledag i åra rundt førre hundreårsskifte. Allereie i 1909 vart Korsfjorden skole lagt ned. Etter dette måtte elevane gå på internatskulen Fossheim i Neiden. Stor takk til registrator Camilla Carlsen ved Grenselandmuseet i Kirkenes for god hjelp med opplysningar om bildet.

FOTO ELLISIF RANNVEIG WESSEL/GRENSELANDMUSEET TEKST HARALD F. WOLLEBÆK

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Geir Martinussen tidligere grunnskolelærer og lærerutdanner i matematikk

Tallene og livet

Matte på liv og død

Av Kit Yates
Oversatt av Lene Stokseth
Cappelen Damm 2022
327 sider

Matematikk forteller mye om verden rundt oss, og kunnskapen den gir oss, kan være forskjellen mellom suksess og katastrofe, liv og død.

Vi bruker matematikk så godt som hele tiden, blant mye annet i hvordan vi kommuniserer med hverandre, hvordan vi reiser, hvordan vi jobber. Mange er nok klar over dette, men ikke alle setter seg ordentlig inn i matematikkens betydning. I stor grad påvirker også matematikken resultatene på sykehus, i rettssaler og mye mer.

Forfatteren Kit Yates har en doktorgrad i anvendt matematikk fra 2011, og det er spesielt den siden av matematikken han deler med oss. I denne boken viser han hvordan livene våre er gjennomsyret av matematikk. Boken er meget interessant, og også for dem som har liten matematisk bakgrunn, vil den utvilsomt være veldig godt lesbar. Den tar oss med på spennende reiser som viser hva matematikk faktisk er.

Selv om forfatteren skriver at dette ikke er en matematikkbok, mener han at alle kan forstå og beherske matematikk. Og innholdet i boken vil utvilsomt føre til god matematisk forståelse for leserne. Samtidig vil nok en del av innholdet for mange framstå som store utfordringer. Men ikke gi opp! Les videre!

Boken presenterer på en tydelig måte hvor viktig matematikk er i hverdagen vår, hvordan den brukes og misbrukes, samt at den synliggjør utfordringer og misforståelser. Og den vil også være frigjørende for folk som føler/tror at de ikke behersker matematikk. Dette har utvilsomt også en meget god oversettelse, ved Lene Stokseth, mye av æren for.

Yates skriver at dette heller ikke er en bok for matematikere. Selv er jeg matematiker. Jeg likte boken veldig godt, og jeg er sikker på at matematikere generelt sett

også vil finne den meget interessant. Den behandler en rekke matematiske temaer på en måte som blant annet gir oss gode tips til bruk i undervisning.

Boken inneholder syv kapitler, som er delt i en rekke «underkapitler.» Hvert kapittel er viet et matematisk prinsipp, blant mye annet eksponentiell vekst og sannsynlighet, og det vises på en lett forståelig måte hvordan de ulike konseptene utspiller seg i det virkelige liv. Hendelser som har «snudd livet på hodet» for mange på grunn av feilaktig bruk av matematikk beskrives, noe som for eksempel kan spille en avgjørende rolle for pasienter som rammes av defekte gener, gründere som går fallitt og så videre.

I innledningen gir forfatteren et interessant eksempel på bruk av prinsippet fangst-gjenfangst.

Han og sønnen fanger et antall snegler i hagen, merker noen av dem og slipper alle løs. Neste dag fanger de omtrent et tilsvarende antall, der noen få er merket. Ut fra det vises det hvordan antall snegler som totalt befinner seg i hagen deres, kan beregnes.

Han viser også hvordan dette matematiske prinsippet er aktuelt å bruke i en rekke andre konkrete tilfeller.

Yates er en dyktig historieforteller, og han beskriver en rekke hendelser som i utgangspunktet virker temmelig overraskende, og der bruken av matematikk (som ofte er feil brukt) har spilt en kritisk rolle. Han forklarer hendelsene ut fra gode, elementære og lett forståelige matematiske resonnementer, noe som utvilsomt vil føre til at svært mange blir interessert, og vil lære mye. Noen eksempler: sykehuspasienter, foreldre som har

Forfatteren eksemplifiserer blant annet med sneglefangst.

mistet barn, investorer som har mistet formuer, uskyldige ofre for misbruk av loven. Og mye, mye mer, alt på grunn av matematiske misforståelser. Han viser oss enkle matematiske regler som kan hjelpe oss til å ta bedre beslutninger.

Boken behandler også grensene mellom ekspertise i matematikk og beslutninger som gjennomføres, og dessuten feilaktige konklusjoner som trekkes av fagfolk, som ikke på riktig måte bruker den enkle matematikken som de ut fra utdannelsen sin egentlig bør beherske.

Et av de mange eksemplene er sannsynligheten for brystkreft hos kvinner som tar mammografi. Bare 10 prosent av kvinnene med positiv test har brystkreft. I eksemplet det vises til i boka var bare én av fem gynekologer klar over dette, noe som førte til feil beskjed for de aller fleste som testet seg.

Selv om mange i utgangspunktet tenker/tror at de ikke liker matematikk, er jeg ganske sikker på at innholdet i denne boken vil endre det for de aller fleste. Boken inneholder også svært mange interessante kildehenvisninger som vil skape enda større forståelse for forhold som beskrives.

Fordelar og utfordringar med fleirspråklegheit

Boka dekkjer utfordring og tiltak i undervisning av fleirspråklegheit, og ho har eit meir generelt perspektiv enn det omgrepet «spesialpedagogisk» i tittelen hennar tilseier.

Boka tek opp utfordringar og tilpassing på ulike nivå av fleirspråklegheit. Mange omgrep kan trekkast inn for å belyse dette temaet, og at det er nyanseforskjellar i desse. Førstespråk er gjerne morsmålet, og det som kan føre til at barnet kjem i kategorien minoritetsspråkleg, andrespråk er opplæringspråket barnet møter i barnehage og skule. Framandspråk gjeld i grunn alle elevar, då dei lærer til dømes engelsk. Bimodal fleirspråklegheit er språk som nyttar ulike modusar, som verbalspråk og teiknspråk. Forfattaren viser til at i boka har han valt å nytte omgrepet fleirspråkleg, sjølv om nyansar i omgrepet kunne vore utvida.

Boka er ei god innføring i språk generelt, og i at språk er eit reiskap for å oppfatte, forstå og reflektere over verda. Dette bakteppet viser at dess rikare språk, dess meir nyansert forståing. Språk byggjer på barnet si erfaring og kommunikasjon med menneska rundt seg. Dette etablerer eit mentalt omgrepssystem, som ordforståing, og eit lingvistisk system, med form og innhald, som er avhengige av kvarandre. Det viser kva vi alle treng når vi skal utvikle språk og gir ein peikepinn på korleis ein kan lære eit nytt språk.

Det å møte fleire språk tidleg i livet kan styrke både metaspråk og fonologisk medvit. Eksekutive funksjonar (mental kontroll eller viljestyring av arbeidsinnsats) vert betra hos fleirspråklege menneske, og konsentrasjonen vert styrkt. Å vakse opp som fleirspråkleg fører ikkje automatisk

til behov for tilrettelegging eller spesialpedagogiske tiltak. I boka vert det vist til studiar som finn at det kan vere ein fordel å vere fleirspråkleg, og fordelene er større dess yngre barnet er. Men det vert lagt til at vellukka fleirspråkleg læring eller læring av et nytt språk heng saman med tilrettelegging, erfaring og høve til å arbeide systematisk og medvete med språket. Kva større motivering kan ein finne for born enn å bruke språket med andre born? Å snakke om dei ulike språka i klassen kan vere med på å skape nyfikenheit og opne for interesse for språket til medelevar.

Fleirspråklegheit kan òg vere ei utfordring for dei som lyt lære eit nytt språk. Boka presenterer ein tretrinns utgreiingsmodell. Her handlar det om å skaffe seg kunnskap om kva ferdigheiter barnet har på førstespråket, og samtale med foreldra er eit naturleg startpunkt. Pedagogiske tiltak er ikkje framand lesing for ein lærar, det handlar om å sjå nivået, prøve ut og justere etter det som høver. Vanleg språkstimulering i trygge miljø kan vere nok, for andre er spesialpedagogisk tilrettelegging naudsynt.

Boka handlar om opplæring av språk og pedagogiske tiltak i barnehage og skule, frå spesialpedagogiske tiltak til ordinær klasseromsopplæring. At elevane utviklar felles språk, er naudsynt for god dialog og bør vere i fokus i alle klasserom med elevar med variert språkbakgrunn. Konkret kan elevane drøfte innhaldet i eit omgrep frå undervisninga. Har fleire born same førstespråk, kan dei ha «summegrupper» med førstespråket, med etterfølgjande drøfting i samla klasse på undervisningsspråket. Same tilrettelegging kan nyttast ved skriftlege oppgåver. Mange av

tiltaka nemnde i boka vil vere nyttige for tilpassing av undervisning for elevar som har språkvanskar av andre årsaker enn fleirspråklegheit.

Boka har interesse for alle som arbeider med opplæring av menneske som må tileigne seg eit nytt språk. Her er gode gjennomgangar av kartlegging og forslag til tiltak. Teksten er tilgjengeleg for dei som har generell erfaring med undervisning. Boka kan lesast i delar, der ein plukkar ut kapittel som er nyttige for det ein opplever som utfordrande.

Flere språk, flere muligheter.
Håndbok i spesialpedagogisk tilrettelegging og flerspråklig læring.

Av Espen Egeberg (2. utgåve)
Cappelen Damm Akademisk 2022
298 sider

**Den Norske Skole
Gran Canaria**
COLEGIO NORUEGO

Ledige lederstillinger ved Den Norske Skole Gran Canaria

Den Norske Skole Gran Canaria er godkjent ifølge friskoleloven som norsk grunnskole og som norsk videregående skole, studiespesialiserende, med rett til statstilskudd. Skolen, som også går under navnet Colegio Noruego, har et ganske stabilt elevtall på det ca. 200 elever og omtrent 40 ansatte.

Å være en norsk skole i Spania medfører at vi er underlagt både spansk lov og den norske friskoleloven med tilhørende forskrifter. DNSGC er en delvis fåddelt skole, og de som jobber hos oss må være forberedt på å undervise på sammenslåtte trinn. Hvilke trinn som blir sammenslått varierer fra år til år, avhengig av elevtall og gruppestørrelser. Vi trenger ansatte med pågangsmot, kompetanse, erfaring og ikke minst fleksibilitet mht. å kunne jobbe svært allsidig i vår organisasjon.

Fra 1. august 2022 har vi følgende ledige lederstillinger ved vår skole:

- **Avdelingsleder VGS/rådgiver** i 50% stilling kombinert med 50% undervisning
- **Avdelingsleder grunnskolen** i 50% stilling kombinert med 50% undervisning

Fullstendig utlysningstekst innes på www.colegio.no

Søknadsfrist: 18. mars

Aktuelle søkere vil bli kontaktet og invitert til intervju i uke 14

Skolemat:

Hold lærerne unna kjøkkenet!

Med Hurdalsplattformen har man kommet noen viktige skritt nærmere et offentlig skolemåltid, og det finnes flere veier til målet. Men én ting må være klart: Lærerne skal ikke stå på kjøkkenet!

● **Arnt Steffensen**
forbundsleder i Kost- og ernæringsforbundet i Delta

FOTO KOST & NÄRINGT

● **Janne Maria Øksnes**
forbundsleder i Lærernes Yrkesforbund i Delta

FOTO PRIVAT

Skolematdebatten har rullet i mange år. Til tross for at frontene er steile, er alle parter enige i at et sunt skolemåltid har potensial til å påvirke folkehelse, matvaner, konsentrasjon og sosial utjevning på en positiv måte. Men hvem sitt ansvar skolemat er, det offentlige eller foreldrenes, er man uenige om. Nå er det for første gang flertall for et offentlig skolemåltid på Stortinget, og i Hurdalsplattformen sier regjeringen at dette skal innføres, med noen stikkord som «enkelt» og «gradvis».

Det betyr at vi må begynne å se litt praktisk på det. Når man er ute og spiser, får man kanskje noen små glimt av det som foregår i kulisene, men sjelden mer enn det. Plutselig bare står maten der. Den samme forventningen gjelder for skolemat. Man ser for seg et varmt skolemåltid som ut fra intet er der, velduftende, næringsrikt og fristende.

Alle viser til Sverige, som jo har varm skolelunsj, så la oss kjapt se hvordan de gjorde det. I 1945 vedtok de fremsynte representantene i Riksdagen et gratis skolemåltid, til tross for at det ikke fantes kjøkken på de svenske skolene. Man begynte derfor å bygge kjøkken og spisesaler. Skole for skole. 1940-tallet ble til 1950-tallet. 1950-tallet ble til 1960-tallet. Først i 1973 var de i mål.

Det tok altså 28 år. Det kan være greit å ha dette i bakhodet hvis man tror at skolemat, aller helst varm, skal innføres i inneværende eller neste stortingsperiode. For akkurat som i Sverige i 1945 finnes det ikke kjøkken på de norske skolene. Glem det som er av skolekjøkken og små kantinekjøkken. Et varmt skolemåltid for flere hundre elever krever gjerne litt andre dimensjoner.

Sunn mat handler ikke om temperatur

Det skal sies at det er flere måter å innføre skolemat på. Det finnes ikke en måte som passer alle. Maten trenger for eksempel ikke være varm for å være sunn, og det er ingenting som sier at den må serveres midt på dagen. Det kan gjerne være en enkel brødbuffer eller en kjele havregrøt til noen få av elevene før det ringer inn om morgenen.

Det kommer an på hva man har av utstyr og infrastruktur. Neste gang du er i kantina på jobben, som kanskje lager lunsj til tre-fire hundre personer, legg merke til lokalene. Legg merke til størrelsen på kjøkkenet og hvor stor spisesalen er for at alle skal få sitteplass. Skal man bespise flere hundre elever på en halvtime, skal ikke systemet bare være gjennomtenkt, det skal også være riktig dimensjonert.

Her er vi ved sakens kjerne: Maten lager ikke

seg selv, den serverer ikke seg selv, og den tar heller ikke oppvasken.

Forskrifter og retningslinjer

Når man lager mat til store grupper, er det andre regler som gjelder enn ved kjøkkenbenken hjemme. Forskriftene fra Mattilsynet, de samme reglene som gjelder på restauranter og sykehuskjøkken, skal følges. Man har et stramt budsjett å forholde seg til, og noen skal lage en ukemeny basert på dette, der råvarene skal bestilles etter kommunens til enhver tid gjeldende innkjøpsavtaler. Meny skal være i tråd med Helsedirektoratets 94 sider lange retningslinjer for måltider i skolen, for hovedpoenget med skolemåltid er jo at det skal være sunt.

Selv med disse tingene på plass skal man ha tunga rett i munnen. Noen kommuner har en politikk for bærekraftige måltider og økologiske råvarer. Noen elever har allergier og matintoleranser, andre elever har et livssyn som krever tilrettelagt meny. En kompliserende faktor er at stadig flere foreldre stiller krav om kosthold for sine barn som gjerne går litt på tvers av Helsedirektoratets anbefalinger.

Råvarene skal tas imot, leveransene kommer aldri samtidig, men er spredd utover uka, når som helst på dagen, som regel når det ikke passer. Varene skal pakkes ut og plasseres på kjølerom og i hyller. Mattilsynet har et strengt lovverk rundt dette og krever at temperaturer på ferskvarer sjekkes og dokumenteres, og avvik likeså. På papiret ser det nok logisk ut å ha en som gjør i stand skolefrokost mellom sju og ni, og så går hjem, men det hjelper ikke hvis grønnsakene først dukker opp i totiden.

Hvem skal egentlig lage denne maten?

Med andre ord, det er mye som skal gjøres før man i det hele tatt har funnet fram en brødkniv. Etterpå skal kjøkkenutstyr og servise vaskes og ryddes på plass. Mat som ikke skal kastes, skal pakkes inn, merkes og settes kjølig. Bord, benker og spiselo-kalet skal rengjøres. Det betyr at forestillingen om at det bare er å sette fram litt brød og pålegg, den har noen mangler.

Den gode nyheten er at med et enkelt tilbud trenger man ikke faglærte kokker, og det er kanskje like greit, ettersom det er en skrikende mangel på kokker, og rekrutteringen til restaurant- og matfag er et sorgens kapittel. Hvem skal egentlig gjøre alt dette? Er det kontaktlærere? Mat- og helselærere? Skal rektor til pers? Foreldredugnad har

Kilder:

Mat og måltider i skolen – Helsedirektoratet

Lagring, tilberedning, servering og merking av mat må skje i samsvar med regelverk og råd fra Mattilsynet – Helsedirektoratet

Hvor mange elever har med matpakke på skolen? Faktisk.no

Tilbud om enkel varmmat på ungdomsskoler er gjennomførbart, men faste ordninger vil kreve nye ressurser – Folkehelseinstituttet (FHI)

«Maten lager ikke seg selv, den serverer ikke seg selv, og den tar heller ikke oppvasken.»

vært nevnt i debatter, for ikke å snakke om den litt udefinerbare gruppen «frivilligheten».

Folkehelseinstituttet lanserte 19. januar rapporten «Gratis skolemat i ungdomsskolen». Der så de om det var praktisk mulig å lage et varmt skolemåltid på skolen, innenfor de fysiske rammene og praktiske ressursene man hadde til rådighet. Konklusjonen var at det var absolutt mulig, men som rapporten sier i klartekst: «Det er lite realistisk å etablere ordninger med skolemat uten dedikerte personalressurser med kompetanse.» Med andre ord: Skal det lages skolemat på dette nivået, må man ha kokker.

I Hurdalsplattformen legges det stor vekt på lærertetthet, at det skal bygges lag rundt eleven, med flere, nære voksne. Det skal være stabilitet og kontinuitet i opplæringen, og det skal bli flere lærere og pedagoger per elev. Da kan man ikke

samtidig tenke at disse også skal lage mat, servere og rydde etterpå. Lærere skal ikke gjøre dette. Virkelig ikke. De har ikke kompetanse i verken matlaging eller ernæring, og det er heller ikke derfor de er ansatt.

Tilbudet må tilpasses forholdene

Vi kan få til et skolemåltid, men vi må være realistiske. Dersom tanken er en frivillig frokostordning før det ringer inn, ikke for alle, men for noen (der håpet er at de som trenger det mest, møter opp), er det flere kommuner og fylkeskommuner som allerede har innført dette. På det nivået lar det seg gjennomføre, men altså under den bedrøvelige forutsetning at ikke altfor mange benytter seg av det.

Hvis 40 elever benytter seg av tilbudet hver morgen, er det håndterbart. Hvis 400 elever møter opp

og skal ha frokost, trengs det et betydelig større system og ikke minst flere hender.

Tall fra 2018 viser at 93 prosent av elevene i barneskolen har med seg matpakke, men så blir det litt verre i ungdomsskolen, og på videregående har bare 64 prosent med lunsj hjemmefra. Det fornuftige vil kanskje være å starte et skolemattilbud her. De fleste videregående skoler har relativt store skolekantiner, der det allerede er kvalifisert kjøkkenpersonale. På videregående møter man elever i en sårbar periode av livet, og kanskje er det de som trenger den lille matomsorgen mest.

Det er ikke dermed sagt at vi skal glemme barne- og ungdomsskolene. Men da må man tenke grundig og langsiktig. Enkelt blir det ikke, men det er absolutt mulig. Men man må ville det.

OSLOMET

Klar for master?

Er du lærer og ønsker faglig påfyll?

Med en masterutdanning i skolerettet utdanningsvitenskap ved OsloMet – storbyuniversitetet kan du spesialisere deg for pedagogisk arbeid i skolefagene, profesjonspedagogikk, spesialpedagogikk og utdanningsledelse.

Omfang: Heltid over 2 år eller deltid over 4 år.

Søknadsfrist: 20. april

Du kan velge blant fordypningene:

- Engelsk
- Kroppsøving
- Matematikk
- Musikk
- Naturfag
- Norsk
- RLE
- Samfunnsfag
- Begynneropplæring
- Norsk tegnspråk
- Profesjonspedagogikk
- Spesialpedagogikk
- Utdanningsledelse

Les mer på oslomet.no/studier/lui/skolerettet-utdanningsvitenskap

Mange elever er uten egnede læremidler – ve

Mangelen på læremidler i skolen er ødeleggende og skaper skiller mellom elever i utkantene og i sentrale strøk.

Idar Notøy
fylkesstyremedlem i
Utdanningsforbundet
Nordland
FOTO PRIVAT

For to år siden innførte Norge nytt læreplanverk i hele skolen, LK 20. Det er en grunnleggende og omfattende reform som utdypet den nye opplæringsloven, med ny overordnet del og nye læreplaner i fagene. Hovedmålet er ikke bare å sørge for kunnskaper, men at elevene våre skal skaffe seg mer varig og anvendbar kompetanse (kunnskaper og ferdigheter), større vekt på verdier og å se fagene mer i sammenheng. På den måten vil vi få en opplæring mer i tråd med de utfordringene samfunnet står overfor framover.

For å få til dette må vi lærere få elevene til å jobbe mer utforskende og dyptgående, for slik å skaffe seg kunnskaper og innsikt, som de så kan anvende til å danne seg varig kompetanse mer i tråd med det samfunnet etterspør.

Da er det direkte destruktivt at mange elever i hele Norge, men mest i utkantkommunene i Nord-Norge, mangler læremidler som er tilpasset denne nye opplæringen. Det er altså elevene det går utover, og det skapes større skiller mellom utkant og sentrum i hva barn og unge blir utrustet med.

De siste årene har vi opplevd at mange skoleeiere og ledere ikke har satt seg inn i og tatt i bruk det nye læreplanverket, eller har gjort det bare delvis. Det siste er at mange kommuner heller ikke har skaffet læremidler (digitale ressurser og fysisk lærebok) som er tilpasset reformen. Det er å svikte elevene, og det er å sette framtidsmulighetene på spill i sin kommune.

Dette kommer fram i mange medieoppslag det siste halvåret, og Utdanningsforbundet Nordland har gjort flere kartlegginger i kommunene og i fylkeskommunen som viser det samme.

Årsakene er mange, men i hovedsak skyldes det dårlig økonomi, for lite støttemidler fra staten, at forlagene ikke har utviklet nye læremidler og at mange i for liten grad involverer lærerne i disse prosessene.

Kommuneøkonomien varierer mye, og mange har i det siste hatt en tendens til å skulle bygge opp fond til ulike formål, i stedet for å få dekket viktige behov for innbyggerne. Som vanlig er det de små utkantkommunene som er verst stilt, og der det går mest utover elevene.

Når så staten stiller med støttemidler for å få effektivisert reformen, er det med skarpe 164 kroner per elev. Det ser jo alle er forsvinnende lite når det

skal skaffes både fysiske og digitale læremidler. Staten inviterer til spleiselag med kommunene, som vanlig, men fordelingen er lite broderlig, for å si det mildt.

Forlagene er i gullrush når det kommer nye reformer i skoleverket. Det er da helt uforståelig at de er så dårlig forberedt som de åpenbart er. For mange fag i både grunnskolen og videregående er det umulig å oppdrive lærebøker tilpasset LK 20, og mange av de som foreligger, er svært lite endret, som gjør at noen blir «lurt» til å kjøpe det de tror er en fornyelse. Så lovet det digitale plattformer og ressurser til stadig høyere priser, men som viser seg å være svært mangelfulle og utilfredsstillende, og det gjelder ennå etter to år. Med denne bakgrunnen er det litt forståelig at mange skoler avventer innkjøpene, eller velger bare digitale løsninger, men det er nok ikke hele forklaringen.

Involvering av lærere og tillitsvalgte er svært viktig når det skal skaffes nye læremidler, og særlig hvis man skal endre på hva slags type læremidler man skal ha. Ved slike større endringer skal alltid tillitsvalgte tas med i partssamarbeid, slik det er regulert i hovedavtalen. Det burde være en selvfølge at lærerne som kollegium, som fagpersoner og som utøverne i klasserommet skal være med på å bestemme en så viktig del av deres rolle og yrkesutøvelse.

I vår kartlegging i Nordland er det tydelig at flere kommuner har oversett lærerne og de tillitsvalgte i så viktige vurderinger som valg av læremidler for elevenes opplæring. Det er altså brudd på hovedavtalen og det er brudd på opplæringslovens presiseringer i læreplanverkets overordnet del:

«Skoleeiere, ledere og lærere har et felles ansvar for å legge til rette for god utvikling i skolen i samarbeid med hele læreplanverket. Læreren er avgjørende for at elevene blir motivert til god læring og utvikling [...] Lærere og ledere utvikler seg best med dialog og samhandling i et profesjonelt fellesskap med kollegaer. Lærere skal utøve skjønn i komplekse spørsmål, og det utvikles og utøves individuelt og sammen med andre. Læreren må ha aksept og rom for å bruke sin vurderingsevne og profesjonelle skjønn. Lederne må skape strukturer og arenaer for samarbeid, [...] for å utvikle en delings- og læringskultur – et tolknings- og praksisfellesskap. Det er i det daglige møtet mellom lærer og elev at skolens brede formål blir realisert.

«Involvering av lærere og tillitsvalgte er svært viktig når det skal skaffes nye læremidler.»

rst i Nord-Norge

Hva som er elevens beste, er kjernespoørsmålet i all opplæring, [...]»

Forholdene er klart best i videregående skole. Her er det mer styring fra lærerne i valg av læremidler, sammen med ledelsen og delvis tillitsvalgte, og det finnes midler i større grad. Det fungerer bra i mange primærkommuner også, men her er det som sagt store forskjeller.

I våre undersøkelser kommer det klart fram at de fleste lærerne ønsker en kombinasjon av fysisk lærebok og digitale ressurser. Likevel har altså mange kommuner valgt bare digitale læremidler, og vi har hørt mange skrekkehistorier om hvor dårlig dette fungerer: Skolene har ikke nettkapasitet nok, elevene får ikke ha med seg det digitale utstyret hjem og kan derfor ikke gjøre lekser eller få hjelp av foreldrene, foreldrene har ikke og får ikke tilgang til det elevene holder på med oppe i en eller annen sky, de digitale ressursene er mangelfulle og lite tilpasset alder og læreplaner, og barna blir trøtte, slitne og leie av all skjermbruken.

Lærers metodefrihet, profesjonelle skjønn og gode dialog med elevene er altså helt nødvendig for å få til god opplæring. Med å veksle mellom papirbok og digitale ressurser er det læreren sammen med elevene som har styring og kontroll over læringsprosessene, men med heldigitale løsninger er det teknologien som styrer. Slik er det med all teknologisk utvikling hvis den skal være til nytte og det gode; mennesket må styre teknologien, og ikke omvendt. Det er ganske enkel lærdom som fort forsvinner i digital begeistring, lettvinde løsninger og besparing i kommuneøkonomien.

Nå er det viktig før neste skoleår at skoleeier legger forholdene til rette for at ledelse, tillitsvalgte og lærerkollegiet i lag, det skolebaserte profesjonsfellesskapet, kan evaluere det som har foregått de siste to skoleårene, lage gode prosesser for å være bedre rustet til nytt skoleår og sørge for økonomi til å skaffe det dette fellesskapet ønsker. Alt til det beste for elevene.

Så ber vi statsforvalterne ta sin tilsynsmyndighet mer på alvor og følge opp de kommunene som svikter mest. For der ligger ansvaret for at vi som utkantfylker i Nord-Norge skal unngå å komme enda mer i baklekse med å gi våre barn og unge en bedre opplæring og utrustning for å møte fremtida.

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea!

Som medlem i Utdanningsforbundet
får du et av Norges beste billån.
Med rente fra 3,10 %.

Søk lån til bil, MC og caravan
på billan.nordea.no

Priseksempel:
Eff.rente 4,62 %
kr 150.000,- o/5 år,
Etabl.geb. kr 2000,-
Tot.: kr 167.880,-

Realfagsløftet som buklandet

En stor gruppe av elevene forstår ikke meningen med matematikkfaget og har mistet motivasjonen. Hvorfor er det slik, og hva kan skolen gjøre?

Svein Anders Heggem
Utdanningsforbundets representant i Norsk Matematikkråd

Ressursperson knyttet til Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen, NTNU

FOTO PRIVAT

Nordisk institutt for studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning (NIFU) la i januar frem sin evalueringsrapport av realfagsstrategien *Tett på realfag*. Evalueringen ble gjort på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet og skulle se på endringer i lærernes undervisningspraksis og kompetanseutvikling, elevers interesse og motivasjon for realfag og elevers prestasjoner i løpet av satsingen. I evalueringen sies det at man ikke finner vesentlige endring i bruk av utforskende arbeidsmåter i undervisningen og heller ingen økt interesse eller motivasjon for realfag hos elevene. Når det gjelder to av strategiens hovedmål; at andelen barn og unge som presterer på lavt nivå i matematikk skal reduseres, og at flere barn og unge skal prestere på høyt og avansert nivå i realfag, peker man på at strategien ikke har bidratt til å løfte hverken svakt presterende eller høyt presterende elever i betydelig grad.

Det mest alvorlige i situasjonen er vel at store grupper elever går ut av grunnskolen og mangler helt grunnleggende matematiske kunnskaper. De har altså ingen eller lite utbytte av skolens matematikkundervisning.

Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner, og barn og unges skolegang berører de fleste av oss. Er det ikke da å undres over at skolens undervisning, innhold, arbeidsmåter og relevans i liten grad diskuteres i samfunnet? Pressen skriver om mobbing og utenforskap, spesielle tema- og aktivitetsdager og så videre, men når omtaler de elevenes hverdag med arbeidsmåter og innhold, altså selve «driften»? Matematikkundervisningen følger fremdeles «læreren lærer bort»-mønsteret, hvor læreren introduserer dagens tema (fra læreboka), forklarer og viser et par eksempler, og elevene regner deretter mer eller mindre likelydende oppgaver fra læreboka med god arbeidsro resten av timen.

Lar vi skolen seile sin egen sjø i forvissning om at den kvalifiserer alle elevene for fremtiden? Tenker man at skolen er et mål i seg selv? At skolen har sin egen dynamikk, og hensikten med skolegangen er at elevene skal mestre selve «skolespillet»: Pugge, huske og gjengi (imiterer) dette på en ukeprøve, terminprøve eller eksamen? Eller er hensikten at skolen skal bidra til å gi elevene muligheter til å mestre livet, gi en basis for videre utdanning og yrkesliv? Dette gjelder ikke minst for

matematikkundervisningen! Dette bør engasjere lærere, foreldre, skoleeiere og politikere.

Helt tilbake til 1970-tallet har det vært forsket på utforskende arbeidsmåter, elevens læring og lærerens undervisning. Matematikkdiraktisk forskning er blitt et stort og viktig fagfelt, og tydelige funn har fått prege planarbeid og satsingsområder for opplæringen. Likevel kan det virke som at skolene i altfor liten grad endrer undervisningspraksis i tråd med klare anbefalinger fra forskning. Matematikkundervisningen har fått tilført flere undervisningstimer over noen år, men hva hjelper det hvis det bare blir mer av den samme undervisningen? Hvis undervisningen ikke engasjerer, og elevene kjeder seg, hjelper det fint lite om man tilbyr mer av den samme undervisningen. Tidligere var det en utbredt oppfatning at hvis eleven slet i faget, var det elevens skyld: Dårlig konsentrasjon, motivasjon, arbeidsinnsats og kanskje man til og med skyldte på gener og arv. Nå vet vi at det ikke er slik, og at skolene må se på egen undervisningspraksis og gjøre noe med den.

Forskere har pekt på hvor avgjørende motivasjonen er for elevens læring i faget. Dette er svært godt dokumentert. Elever som er motiverte, kan lære ufattelig mye. Momenter som bidrar positivt til elevenes motivasjon er slike som hvilke typer oppgaver og aktiviteter elevene får jobbe med. Det dreier seg om problemløsningsoppgaver, praktiske oppgaver, oppgaver fra dagliglivet og åpne oppgaver. Åpne oppgaver er slike som kan ha flere løsninger og løsningsstrategier, som utfordrer elevens kreativitet, tallbegrep og elevens intuisjon. Dette er til forskjell fra fasitoppgaver, hvor det bare finnes ett riktig svar.

I undervisningen er det viktig at eleven oppmuntres til å utvikle egne løsningsstrategier og egen tenkning. Hver elevs bidrag verdsettes, lyttes til og gjøres tilgjengelig for medelever. Dette krever lærere som vil gå bort fra den ensidige «lære bort»-tradisjonen og gå noen steg i retning av å utvikle sin læringsledelse. Videre sier elever at det virker motiverende at de får samarbeide i undervisningen, lærer å lytte til andre medelever, gjengi sin forståelse, resonnerer og argumentere for egen løsning og så videre.

Miljøet i matematikktimene, som i alle andre av skolens fag, skal oppleves som positivt, støt-

tende og trygt. Elevene fremhever at det er viktig å bli behandlet med respekt, lyttet til og at ideene og de faglige bidragene blir verdsatt. Videre sier forskningen at læreren bør fokusere på læringsprosessen og utvikling av forståelse i matematikk, altså at undervisningen har en læringsorientering og ikke en prestasjonsorientering («Dette må du kunne, for dette får du på prøven!»). Den voldsomme vektleggingen av karakterer, resultater og prestasjoner virker ikke motiverende på de fleste elevene, men gleden av å forstå, kommunisere sin egen læring til andre og lære av andre, altså en læringsorientering. Det gir også læreren en god mulighet til å bli kjent med elevens kompetanse, gi konkrete og konstruktive tilbakemeldinger, utfordre eleven og bruke feil og misoppfatninger som en del av læringsprosessen.

For noen år tilbake besøkte jeg alle kommunene i det tidligere Vest-Agder fylke, holdt et lite inspirasjonskurs i sentrale matematiske områder for lærere og møtte representanter fra skoleeier og skolelederne. Lederne ga ofte uttrykk for at de gjerne ville ha hjelp og oppfølging i endringsarbeidet knyttet til matematikkundervisningen, men tidsperspektivet fremover var allerede belagt med satsingsområdet som utvikling av sosial kompetanse, klassemiljøet eller lignende. Jeg tenker at det mest hensiktsmessige og som endrer holdninger og adferd, er å knytte et slikt arbeid tettere til det daglige, konkrete arbeidet i klasserommet. Forståelse for demokrati, folkehelse og livsmestring og sosial kompetanse blir utviklet i det daglige faglige arbeidet og ikke ved siden av fagene som et eget emne?

«Elever som er motiverte, kan lære ufattelig mye.»

En stor gruppe av våre elever, anslagsvis 20 prosent, har lite eller intet utbytte av skolens matematikkopplæring. De har ulike matematikkvansker, opplever faget som fragmentert, uforståelig og uten sammenheng med andre emner og fagfelt. De forstår ikke meningen med faget og har mistet motivasjonen. Hvorfor er det slik? Og hva kan skolen gjøre? Matematikksenteret har utviklet ressurser for lokal kompetanseutvikling til hjelp for lærerkollegier. Matematikksenteret kan bistå i utviklingsarbeidet.

BESTILL ABONNEMENT PÅ UTDANNING

Utdanning kommer ut 14 ganger i året og er Utdanningsforbundets medlemsblad. Innholdet er faglig og politisk stoff med tilknytning til pedagogikk og skole.

Medlem: Bestill abonnement
Min side: udf.no/min-side
Medlemspris: Kostnadsfritt
Medlemsservice: medlem@udf.no

Ikke-medlem: Bestill abonnement
Pris: 700 kroner (14 utgaver)
E-post: abonnement@utdanningsnytt.no

Utgis også som e-blad

UTDANNING

Foto: AdobeStock

Matematikk

La spesialister undervise i matematikk

Matematikk er trolig det vanskeligste for alle parter i utdanningssystemet, samtidig som samfunnet trenger mye matematisk kompetanse.

For å bedre opplæringen i matematikk innførte den forrige regjeringen krav om karakteren 4 i fagene 1P og 2P på videregående skole for å starte på lærerstudiet. Disse fagene er for det meste repetisjon fra ungdomsskolen, så karakteren 4 er ikke spesielt krevende.

Var det et fornuftig krav? Hjalp det? Vi fikk i hvert fall færre lærere, noe som slett ikke var hensikten.

Matematikk er krevende på mange måter for elevene. Ny kunnskap bygger hele tiden på at eleven har forstått faget hittil. Mister en fotfestet på et nivå, må en likevel fortsette til neste trinn. Der skjønner en selvfølgelig enda mindre. Slik kan det fortsette i årevis. Selvtilliten knekkes, samtidig som en gjerne liker skolen mindre og mindre. Bare hvis du skjønner svært lite, kan du få ekstra hjelp, som regel vel seint.

De elevene som får bygd sine kunnskaper på pugging av framgangsmåter, formler og regler, har ingen solid grunnmur. De mangler den grunnleggende forståelsen og kreativiteten som kreves når de skal lære mer eller løse oppgaver i nye situasjoner. De kan nok klare seg godt noen år, men etter hvert blir det vanskeligere. Jeg ser det ofte på ungdomsskolen.

For å bidra til denne grunnleggende og dypere forståelsen hos elevene, må de ha lærere som kan både faget og ikke minst didaktikken. Lærerne må vite hvordan det bør undervises i brøk, algebra, prosent med mer for at emnene skal være logiske og forståelige for elevene. Og helst slik at elevene selv kommer fram til reglene og de gode tenkemåtene. Da holder det ikke med mastergrad i et annet fag.

Barneskolen i Norge har stor tradisjon for å bruke såkalte klasselærere. Én-to lærere har klassen i alle sentrale fag, gjerne gjennom hele barneskolen. Det settes ingen andre krav til disse lærerne enn at de har lærerutdanning. For eksempel kan en med mastergrad i et annet fag gjerne bli satt til å undervise klassen sin i matematikk i sju år. Resultatet kan bli veldig dårlig, selv om læreren fikk 4 i faget på videregående skole.

Nei, la spesialistene undervise i matematikk. Det vil også bidra til bedre bruk av de menneske-

Å la spesialistene undervise i matematikk vil også bidra til bedre bruk av de menneskelige ressursene i skolen, skriver Bjørnar S. Pedersen.

ILLFOTO ERIK M. SUNDT

lige ressursene i skolen. Folk skal brukes der de er gode og trengs. I dag sløses det mye med dette.

Lærere blir ofte satt til å undervise i fag de ikke er utdannet til i stedet for å bruke sine kunnskaper der de er gode. Skal du bli god i noe, må du gjøre det ofte, helst mange ganger hver dag. Da holder det ikke å undervise noen timer i uka i et fag.

Bjørnar S. Pedersen | ungdomsskolelærer i realfag, Molde

Barnehage

Vi må tenke nytt om

I Utdanning nr. 2/2022 skriver leder av Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet, Elise Håkull Klungtveit, om det store barnehagemysteriet som må løses.

Etter min mening er barnehagen som organisasjon overmoden for en endring av den tradisjonelle strukturen. Det er på tide å plukke den fra hverandre og tenke nytt.

En realitet er at det i årene fremover vil bli flere barnehagelærere med masterkompetanse i barnehagene. Hvilken rolle og stillinger de vil innta i barnehagen, er på langt nær lagt. Dette har vi som profesjon en stor mulighet til å påvirke. Det er vi som sitter med førstehåndskunnskap om hvordan barnehagen best kan nyttiggjøre seg denne kunnskapen og kompetansen.

Mitt ønske med dette innlegget er ikke å komme med noen fasit på hvordan mysteriet kan løses, men å sette i gang tankeprosessen blant de som har barnehagen som sin interesse og sitt fagfelt, både de på innsiden og utsiden av barnehagen. Mitt bidrag inn i denne tankeprosessen er

ILLFOTO FREEIMAGES

Retningslinjer for leserbrev og fagartikler

Vi er glade for at du vil bidra med debattinnlegg, innspill og kronikker. Se vår forfatterveiledning her: utdanningsnytt.no/247121

Har du noko på hjartet?

Meiningane dine er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på maks 8000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

strukturen i barnehage

tanken om opprettelsen av pedagogiske fagstillinger i alle barnehager, der barnehagelærere med masterkompetanse har et ansvar for å skape kontinuitet og en solid plattform for den pedagogiske kvaliteten i den enkelte barnehage, og ikke minst for de barna som har sin hverdag der. For en ressurs det ville vært!

Det er spennende tider for barnehagen. Nå er sjansen her for å kunne bidra inn i det som forhåpentlig blir en strukturendring til det beste for barna og barnehagen som samfunnsinstitusjon.

Solveig B. Sund

barnehagelærer med over 20 års arbeidserfaring studerer til mastergrad i barnehagekunnskap ved Universitetet i Agder

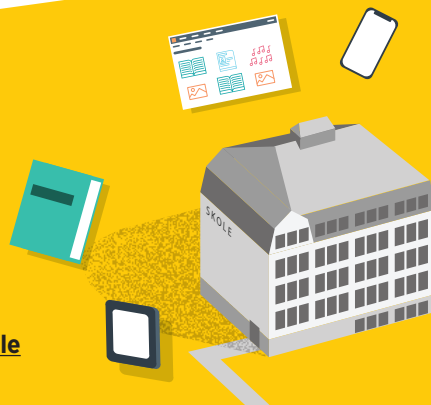
Solveig B. Sund tenker seg pedagogiske fagstillinger i alle barnehager, der barnehagelærere med masterkompetanse skaper kontinuitet og en solid plattform for den pedagogiske kvaliteten der.

ILL.FOTO TOM-EGIL JENSEN

DET LILLE EKSTRA

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Slik kan lærerne tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg.

Vi snakker om «Det lille ekstra».

Kopinor

Les mer på kopinor.no/skole

Visste du at annonser hos oss sees av 276 000 lesere?

Bestill annonser for 2022 nå

Utgivelsesplan

annonsefrist/utgivelsesdato

- 1 9. desember / 14. januar
- 2 20. januar / 4. februar
- 3 9. februar / 25. februar
- 4 **2. mars / 18. mars**
- 5 23. mars / 8 april
- 6 20. april / 6. mai
- 7 11. mai / 27. mai
- 8 1. juni / 17. juni
- 9 3. august / 19. august
- 10 24. august / 9. september
- 11 14. september / 30. september
- 12 5. oktober / 21. oktober
- 13 26. oktober / 11. november
- 14 16. november / 2. desember

Annonsekontakt:

Mona Jørgensrud i HS Media.
E-post: mj@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

Til «Lettvint og misvisende om barnehagefinansiering» i Ut

Når det skorter på viljen

Private Barnehagers Landsforbund (PBL), ved konstituert administrerende direktør Jørn-Tommy Schjelderup, beskylder meg i Utdanning nr. 2/2022 for å «spekulere uhemmet i PBLs motiver» i diskusjonen om offentlig finansiering av pensjon i private barnehager. Det er en pussig konklusjon, gitt at det jeg faktisk gjør i det aktuelle innlegget er å ta PBLs egen argumentasjon alvorlig.

Fakta er at PBL er mot både kutt i pensjonspåslaget og forslag om kostnadsdekning av pensjon for private barnehager. På det punktet er jeg og Schjelderup enige. Men i motsetning til hva Schjelderup påstår, handler ikke PBLs motstand hovedsakelig verken om økonomisk likeverdig behandling eller om «helheten i finansieringen av private barnehager». Det er faktisk sin egen (manglende) vilje PBL fremsetter som hovedargument mot å innføre endringer i finansierungsordningen for pensjon til private barnehager:

Dersom kostnadsdekning innføres og sjablongordningen forsvinner,

advarer nemlig PBL om at viljen til å fremforhandle «gunstige» forsikringspremier kan forsvinne i sammenslengen. Kostnadsdekning av pensjon vil rett og slett fjerne incentivet PBL har «til å forhandle seg frem til best mulig pensjonsavtaler til lavest mulig pris».

Hvorfor vil ikke PBL forhandle om best mulig pensjon for ansatte, til lavest mulig pris, hvis private barnehager «bare» får dekket sine faktiske utgifter? Hvorfor mener Schjelderup at kostnadsdekning vil føre til at private barnehager «ikke får noe igjen» for å bruke ressurser på å forhandle fram gunstige avtaler, slik han skriver i sitt tilsvarende til meg? Er den eneste motivasjonen PBL kan se for seg til å forhandle gode avtaler for private barnehager, en mulighet til å gjøre fortjeneste?

PBL bruker mye tid på å fremstille private barnehager som et gode for samfunnet, og har nedfelt i sin egen formålsparagraf at de skal «bidra til å øke kvaliteten og verdiskapningen i medlemsbarnehagene, til beste for

Yrkesvalg

Generasjonsmøter som grunnla

Elever i gule T-skjorter som gjennomfører trivselsskapende aktiviteter for eldre, heier vi på! Du har kanskje sett eller hørt om slike små og store begivenheter i ditt nærmiljø eller i sosiale medier? Dette er en del av arbeidet til «Livsglede for Eldre» og heter Livsgledeskole. Det er flest videregående skoler vi samarbeider med, men også mange ungdomsskoler bruker livsgledemøter aktivt i valgfaget innsats for andre.

For mange av skolene handler generasjonsmøtene om å skape et positivt første møte med eldreomsorgen. De gule skjortene gir en fellesskapsfølelse for elevene og

gjør dem lettere å kjenne igjen for de eldre de besøker. Generasjonsmøtene handler om det sosiale; at elevene og de eldre gjør noe sammen. Elevene har ansvar for å planlegge aktivitetene og gjennomføre møtene. Slik jobber elevene med verdigrunnlaget for opplæringen og mål i læreplanen, samtidig som de bidrar til å skape meningsfulle dager for de eldre. Elevene får praktisk erfaring med å fremme helse og trivsel for den enkelte eldre og innsikt i hvordan det er å jobbe i eldreomsorgen.

Hvordan kan vi dra mest mulig nytte av dette til fordel for elevene? Ett av svarene kan være å se dette

Det beste for samfunnet er at private barnehager benytter de mangfoldige milliardene av kroner de mottar fra det offentlige hvert år til å skape et best mulig tilbud til barna i barnehagene, skriver Elin Skrede.

ILLFOTO INGER STENVOLL

barn, foreldre/foresatte, ansatte, eiere og samfunnet for øvrig».

Det beste for samfunnet som helhet er at private barnehager benytter sine ressurser, de mangfoldige milliardene av kroner som de mottar fra det offentlige hvert år, til å skape et best mulig tilbud til barna i barnehagene. Det bør inkludere en vilje hos deres interesseorganisasjoner til å benytte sin forhandlingsstyrke på en positiv måte, framfor til å forsøke å bedrive utpressing av myndigheter og beslutningstakere.

Elin Skrede | rådgiver i For velferdsstaten

g for videre yrkesvalg

i sammenheng med rådgivningstjenesten på ungdomstrinnet. De fleste som jobber med veiledning i yrkesvalg, vet at dette handler om mer enn bare å velge et yrke. Å være i stand til å ta valg handler også om selvpåfatning, motivasjon og hvordan du ser deg selv i møte med andre. Under møtene med de eldre får elevene unike praktiske erfaringer med å gi omsorg og omtanke. Smil og takknemlige ord fra de eldre gir elevene en opplevelse av å bety noe for noen. Dette er grunnleggende og viktige erfaringer for fremtidige yrkesvalg om man ønsker å jobbe i eldreomsorgen eller ikke.

Kristin Indal | rådgiver
i frivillighet og generasjonsmøter
Stiftelsen Livsglede for Eldre

Rett på sak

Skolefravær

Fraværsgrensa trenger ingen comeback

Helena Lund Blostrupsen
nestleder i Elevorganisasjonen

FOTO SIGRID ØVERBY

Nå er pandemien snart lagt bak oss, og det kan fraværsgrensa godt også være.

Siden pandemien begynte for to år siden, har videregående opplæring operert uten fraværsgrensa. Det har vært positivt. Med en fraværsgrense hadde syke elever dratt på skolen, belastet helsevesenet og punget ut fra egen lomme for legeerklæringer. Nå er pandemien snart lagt bak oss, og det kan fraværsgrensa godt også være.

Fravær er et komplekst problem som krever komplekse løsninger. Det er ingen elever som dropper skolen fordi de heller vil ligge igjen under dyna, elever «dropper» skolen fordi de ikke har det bra der. Når en elev har fravær som omtales som skulk, er det ikke skulkingen i seg selv som er problemet. Utfordringen ligger i at opplæringen ikke oppleves relevant, er dårlig tilpasset eleven eller at det er et dårlig skolemiljø. Disse utfordringene skal skolen ha ansvaret for å løse, ikke enkelteleven. Holdningen om at man kan fikse problemet «fravær» uten å endre på det som gjør at elevene ikke møter opp, er dårlig symptombehandling.

Det er flere grunner til at elever har fravær. Det kan skyldes vanskelige familiesituasjo-

ner, psykiske helseutfordringer eller dårlig skolemiljø. Et fraværsgrense der disse utfordringene ikke anerkjennes, men heller behandles som skulk, bommer totalt på målet om å løse fraværspenomenikk.

Det finnes ikke en rask løsning på fraværspenomenikk. Skolen er nødt til å tilpasse fraværforebyggingen etter elevenes utfordringer og behov. Elever er forskjellige, noe som vil bety at det må komme tilpasninger for å imøtekomme årsakene til fraværet, ikke fraværet i seg selv. Alle fraværsgrensement som stryker elever når de går over en viss prosent, vil aldri klare å se roten til problemet.

Fraværsgrensa viser en stor mistillit til elevene, og beviser at skolesystemet har misforstått hvordan man skal jobbe med fravær. Det finnes like mange grunner til fravær som det finnes elever i skolen, og fraværsgrensement må møte hver og en av disse grunnene. Derfor fungerer ikke en løsning som kun ser på tilstedeværelse.

Fraværsgrensa trenger ingen comeback. Pandemien har lært oss mye om hvordan skolesystemet fungerer, og dette må vi ta til oss. Det er på tide at man slutter å snakke om at vi må tilbake til hverdagen, og heller lager en ny hverdag uten fraværsgrensa.

Når staten stjeler

● **Geir Martinussen**
tidligere lærer i grunn-
skolen og lærerutdanner
ved Oslo Met

FOTO PRIVAT

Staten fratar innbetalt tjenestepensjon fra mange offentlige ansatte.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

I 2010 vedtok Stortinget at fra 2011 skulle folketrygd og tjenestepensjon for offentlig ansatte samordnes. Politikerne poengterte hvor viktig det er samfunnsmessig at vi jobber lengst mulig etter oppnådd pensjonsalder, 67 år, og framhevet at det også skulle lønne seg økonomisk.

Imidlertid førte vedtaket i stedet til at tjenestepensjonen fra Statens pensjonskasse reduseres kraftig, eller settes helt ned til *null*, avhengig av hvor lenge vi jobber etter fylte 67 år.

Dermed subsidierer tidligere offentlig ansatte; nå pensjonister, Statens pensjonskasse med milliardbeløp.

Embetsverket og politikerne hadde faktisk opprettet et system som i realiteten straffer dem som velger å stå lenge i jobb. For de fleste er det nok uforståelig at noe slikt kan være tilfelle. Stortingsrepresentantene som gjorde vedtaket, var neppe klar over, eller forsto ikke, konsekvensene av vedtaket, og hva det ville føre til. Men litt etter innså de nok feilen, for i 2012 vedtok de at dette *ikke* skulle gjelde dem, og heller ikke regjeringsmedlemmer. Hva i all verden kan da begrunnelsen være for at det fortsatt skal gjelde andre offentlig ansatte?

Heldigvis virker det som at mange politikere endelig innser den feilen som ble gjort i forbindelse med vedtaket i 2010. Stadig flere politikere og partier har nå gitt uttrykk for at samordningen av folketrygd og tjenestepensjon, kalt «samordningsfellen», er uheldig og må fjernes.

Men merkelig nok eksisterer den likevel fortsatt. Og det selv om Statens Pensjonskasse i sin pensjonsblogg betegner tjenestepensjonsinnbetalingen som et innskudd, som vil tilbakebetales. Fra bloggen: «Et viktig poeng å være klar over er at de månedlige innbetalingene til oss ikke er «tradisjonell» sparing, men det er et pensjonsinnskudd

som til slutt utgjør din andel av totalkaken ved utbetaling av din pensjon.»

I 2020 var saken om opphevelse av samordningsfellen oppe i Stortinget etter representantforslag 141L fra Senterpartiet. Forslaget fikk den gangen kun støtte fra SV og Rødt. Etter det og fram til i dag har det kommet en rekke utspill fra politikere/partier som helt klart tyder på at det nå er få (om noen?) partier som ikke nå vil støtte et tilsvarende forslag som det Senterpartiet la fram i 2020.

Tidligere arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) har gitt uttrykk for at Norge ikke har råd til å oppheve denne ordningen, fordi det vil koste mange milliarder kroner å gjøre det.

Det er åpenbart helt feil når det tas hensyn til de store samfunnsmessige tilskuddene det fører til at personer står lenger i jobb. Dessuten er disse milliardene allerede innbetalt til Statens pensjonskasse – og inndratt fra dem som har betalt dem inn. Det kan gis en rekke konkrete eksempler på det økonomiske tapet for svært mange tidligere offentlige ansatte, noe som gjelder over 22 000 personer.

Et eksempel: En ansatt i videregående skole jobbet til hun fylte 75 år. Statens Pensjonskasse hadde da fått innbetalt 3,3 millioner kroner. Ut fra beskjednen fra politisk hold om at det ville lønne seg økonomisk å stå lengst mulig i jobb, regnet hun naturligvis med å være sikret en høy tjenestepensjon. I stedet ble hun fratatt *hele* den innbetalte tjenestepensjonen sin. Mange kaller dette et tyveri fra Statens side, og heldigvis er det slik at de fleste (alle?) partiene har satt seg inn i problematikken, og fra så godt som alle har det kommet uttalelser som vil gjøre at det faktisk *skal* lønne seg å fortsette i offentlig stilling etter fylte 67 år.

I private næringer kan man ta ut full pensjon ved fylte 67 år og samtidig fortsette i fullt betalt hel

«Disse milliardene er allerede innbetalt til Statens pensjonskasse – og inndratt fra dem som har betalt dem inn.»

«Vi er mange som jobber sammen for å få rettet opp det som er en stor urett mot ivrige offentlige ansatte som er så uheldige å være født i perioden 1943–62.»

eller delvis jobb. Offentlig ansatte som går over i stilling i det private etter fylte 67 år, kan ta ut full offentlig pensjon samtidig med full lønn fra det private.

Hva er årsaken til at daværende stortingsrepresentanter prioriterte det private fremfor det offentlige? Vil nåværende representanter sørge for like regler?

Følgende bør føre til at samordningsfellen oppheves: Solberg-regjeringen; Høyre, Venstre, KrF, med FrP som støtteparti, la før den gikk av fram Proposisjon 227 L, der det klart framgår at de er mot samordningsfellen, og at ønsket er at det økonomisk skal lønne seg å jobbe lengst mulig, også i offentlig stilling, etter fylte 67 år.

Mye fra proposisjonen kunne vært sitert, men jeg nøyer meg med følgende:

De mener

- at statens seniorpolitikk skal ha som «formål å bidra til at flere står lenger i arbeid»,
- at det økonomisk skal innebære «bedre uttelling å stå lenger i arbeid».
- at for å sikre bærekraften er det nødvendig «at flere står lenger i arbeid og utsetter avgangen fra arbeidslivet»,
- at «flere enn tidligere vil se seg økonomisk tjent med å stå lenger i arbeid».

Dette tilsier at de nevnte partiene uten tvil er for en opphevelse av samordningen mellom «vanlig» offentlig pensjon fra Nav og statlig (Statens pensjonskasse; SPK) eller kommunale (Kommunal Landspensjonskasse; KLP) pensjonskasser.

Også Arbeiderpartiet har gitt klart uttrykk for at det er feil at folk skal tape på å jobbe etter fylte 67 år.

Pensjonistforbundet har lenge jobbet med å få politikerne med på en endring av pensjonsreformen, og forbundet arrangerte i høst møter over hele landet. Selv holdt jeg et innlegg på møtet i Oslo 30. august i fjor, der jeg tok opp de uheldige konsekvensene av samordningsfellen. Samtlige partier var representert, og ingen uttrykte støtte til samordningsfellen – tvert imot. Også på møter andre steder i landet var holdningen den samme.

Likevel er det, utrolig nok, bare stortings- og regjeringsmedlemmer som slipper unna fellen.

For mange av oss nåværende og tidligere offentlig ansatte oppleves det som et «ran» når vi tvinges til å subsidiere Statens Pensjonskasse med hundretusener, endog millioner, av kroner dersom vi jobber etter fylte 67 år. Og ikke bare at pensjonen reduseres, innbetalingene til pensjonskassen både fra arbeidsgiver og oss fortsetter så lenge vi er i arbeid.

Vi er minst 22 000 personer som har fortsatt, eller fortsetter, å jobbe i det offentlige etter fylte 67 år og som totalt sett subsidierer staten med flere milliarder kroner.

Og dessuten taper som nevnt de minst 22 000 offentlig ansatte hele eller deler av sin tjenstepensjon ved å slutte i offentlig stilling etter fylte 67 år.

I eksemplet foran ble det innbetalt ca. tre millioner kroner i tjenstepensjonsinnskudd.

Og dersom hver av de 22 000 i gjennomsnitt taper «bare» 30 000 per år i løpet av 15 år som pensjonister, altså totalt 450 000 for hver, betyr det en ren inndragning av tjenstepensjonen på totalt 22 ganger 450 millioner, som betyr nesten ti milliarder kroner. Men reelt sett er nok beløpet vesentlig høyere, og dekker helt klart det Anniken Hauglie påsto at Norge ikke har råd til.

Vi er mange som jobber sammen for å få rettet opp det som er en stor urett mot ivrige offentlige ansatte som er så uheldige å være født i perioden 1943–62. Sammen med åtte andre er jeg med i «Arbeidsgruppen mot Samordningsfellen». Vi representerer et nettverk på over 100 personer, og vi håper at flere melder seg inn i nettverket. Det er gratis å være med, fint om flest mulig sender e-post til pensjonstjuveriet@gmail.com

Noen helt konkrete spørsmål som politikerne enkelt bør kunne svare på blir da:

Mener dere at samordningen er rettferdig?

Skal det offentlige fortsatt subsidieres med store beløp fra arbeidstakere som vil gjøre en ekstra innsats, i tråd med politikernes oppfordringer?

Hva er argumentet for at i det private kan man både kan ta ut full pensjon og fortsette i fullt betalt hel eller delvis jobb? Og at en offentlig ansatt etter fylte 67 år kan ta ut full offentlig pensjon og ta jobb i det private, uten at det får konsekvenser for den

offentlige pensjonen?

Når kommer det et nytt forslag til vedtak, som rydder opp i denne urettferdigheten?

Det som er referert og poengtert foran, bør føre til at et enstemmig storting vil vedta at samordningsfellen må oppheves!

Så er spørsmålet hvilke partier som i nær framtid vil framlegge et nytt konkret forslag.

Eller kanskje kommer det et felles forslag fra flere, eller alle, partier?

Minneord

● Louise Storm (1928–2022)

Lektor dr.philos. Louise Storm, født 30. august 1928, døde 1. februar 2022. Lise (som familie, venner og kolleger kalte henne), bodde på Frogner som barn, flyttet så til Gulleråsen, tok artium på Berg Gymnas og var cand.philol. fra Universitetet i Oslo med norsk hovedfag og engelsk og fransk bifag. Hennes faglige fundament var særdeles godt. Hovedoppgaven om sagn ble utgitt i 1956 «Fra ei anna tid: Folkeminne fra Nordfjord». Senere som pensjonist tok hun doktorgraden på det samme emnet.

Lise var en fremragende lektor. I mange år arbeidet hun på Aars og Voss, så i en årrekke på Oslo katedralskole. Sykdom gjorde at hun måtte slutte tidlig. Det ga henne ny kraft. Og i 1984 ga hun ut «Runer fra de stummes land» om hvordan hun etter afasi kom tilbake til språklig kommunikasjon. I 2018, 90 år ung, utga hun «Bautasteiner» med portretter av sin internasjonalt

kjente farfar, lingvisten Johan Storm og hans bror, historikeren Gustav Storm.

Lise var den solide, vennlige, samvittighetsfulle og elskede lærer for utallige elever som husker Håvamål, Death of a Salesman etc. og nå minnes henne i takknemlighet. Vi ansatte på Oslo katedralskole minnes en dyktig, meningssterk og varm kollega som inviterte hjem til seg til sommeravslutning, stod opp for lærere og elever ved behov, var en spennende samtalepartner og alltid blid og hjelpsom.

Våre tanker går til sønnene Axel og Aage Borchgrevink og øvrige familie.

**For Oslo katedralskole
Patrick Stark og Terje Bjørø**

● Oddmund Wallevik (1940–2022)

Oddmund Wallevik, aktet og populær amanuensis og internasjonal koordinator på Universitetet i Agder, gikk bort 21. januar etter kort tids sykdom. Han vil bli husket for sin store innsats for utdanningssektoren, helsesektoren og frivilligheten. Med farsslekt fra Hardanger og morsslekt fra Kristiansand fremsto han Oddmund spøkefullt som halvt harding helt sørlending, litt amerikaner. Født i Oslo, oppvokst på Ål i Søgne, ett år yrkesskole og artium i Kristiansand, siviløkonom og sivilingeniør fra Universitetet i Denver, Colorado, og med praksis fra Highway Department, kom han fra USA til oss på Agder distriktshøyskole i 1971 og spurte hva en distriktshøyskole var og hva vi drev med. Dette var prøvetid for DH-ene. Undervisningslederen Arild Sæther svarte: «Det er opp til oss selv!».

Svaret ga spennvidde for initiativ og drive som passet Wallevik utmerket. Plattformen hans var Institutt for økonomi i Kristiansand med relasjon også til teknologimiljøet i Grimstad. Etter hvert gjaldt det å bygge på toårige DH-studier med spesialiseringsretninger og så toårige toppstudier i prosjektadministrasjon og internasjonalisering. For så å få aksept for å uteksaminere siviløkonomer. For så å etablere Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder. Oddmunds diplomatiske talent og evne som inspirator og iverksetter bidro sterkt til å åpne dører for partnerskap og akkrediteringer og for praksisopphold i utlandet for studenter og ansatte. Alt dette var ikke så lett for

en høyskole, lettere da status som universitet for UiA var et faktum i 2007.

Oddmund var en leder å bli glad i. Varm, nær, sjarmende og ured, kunne også være sta for å nå mål han satte. På Helsesektoren var slike mål Stråleaksjonen, Hjerteraksjonen og Lindrende Enhet-aksjonen. Gjennom 15 år med innsamlinger ble alle en suksess. Hele Agder bidro med midler og dugnad, og innså at det også er god samfunnsøkonomi at behandling og lindring skjer så nær hjemmet som mulig. Ved åpningen av Senter for Kreftbehandling ved Sørlandet sykehus sa helseminister Tore Tønne: «Agder har vist oss en modell til eksempel for hele landet! Først og fremst ved stor lokal innsats, som gir Agder en kompetanseheving, et senter for undervisning og forskning sammen med Radiumhospitalet!» Styreformannen ved Radiumhospitalet uttalte: «Vi står overfor den store utfordringen: Å vise størst mulig verdighet ved døden».

Verdikommisjonens første prosjekt var: «Verdier ved livets slutt». Det er et viktig dokument, da vi har mye frossen sorg i Norge, og vi trenger større nærhet, åpenhet og delaktighet i møte med lidelse, sorg og død. Dette var i 2001 – da Oddmund Wallevik fikk i gang aksjonen for en Lindrende Enhet, som stod ferdig etter vel åtte år.

I 2022 ble den hans siste oppholdssted. Han kunne da glede seg over 64 års samliv med sin kjære kone Bjørg, Kristiansands energiske ordfører i hele 12 år, og over at de begge fikk Kongens

FOTO PRIVAT

Fortjenstmedalje. Og det på samme dag, og for hver sine store tak for samfunnet!

Som fremtredende rotarianer i 44 år, blant annet som president for Kongsgård Rotary og distriktsguvernør for Agder, Telemark

og Vestfold, ble Oddmund Wallevik også hele åtte ganger hedret med Paul Harris Fellow-medaljen for humanitær innsats. I hyggelige vennelag i «Gutteklubben» på «Klubben» sang han gjerne sin favorittsang «My Way». Med en glød som sies å ville ha imponert selveste Frank Sinatra, og som han også gledet Bjørg og deres fem driftige jenter, Brita Kathrine døde så sørgelig tidlig, og barnebarna med. Vi er mange også fra og ved UiA, som vil savne Oddmund som med suksess «did it his way».

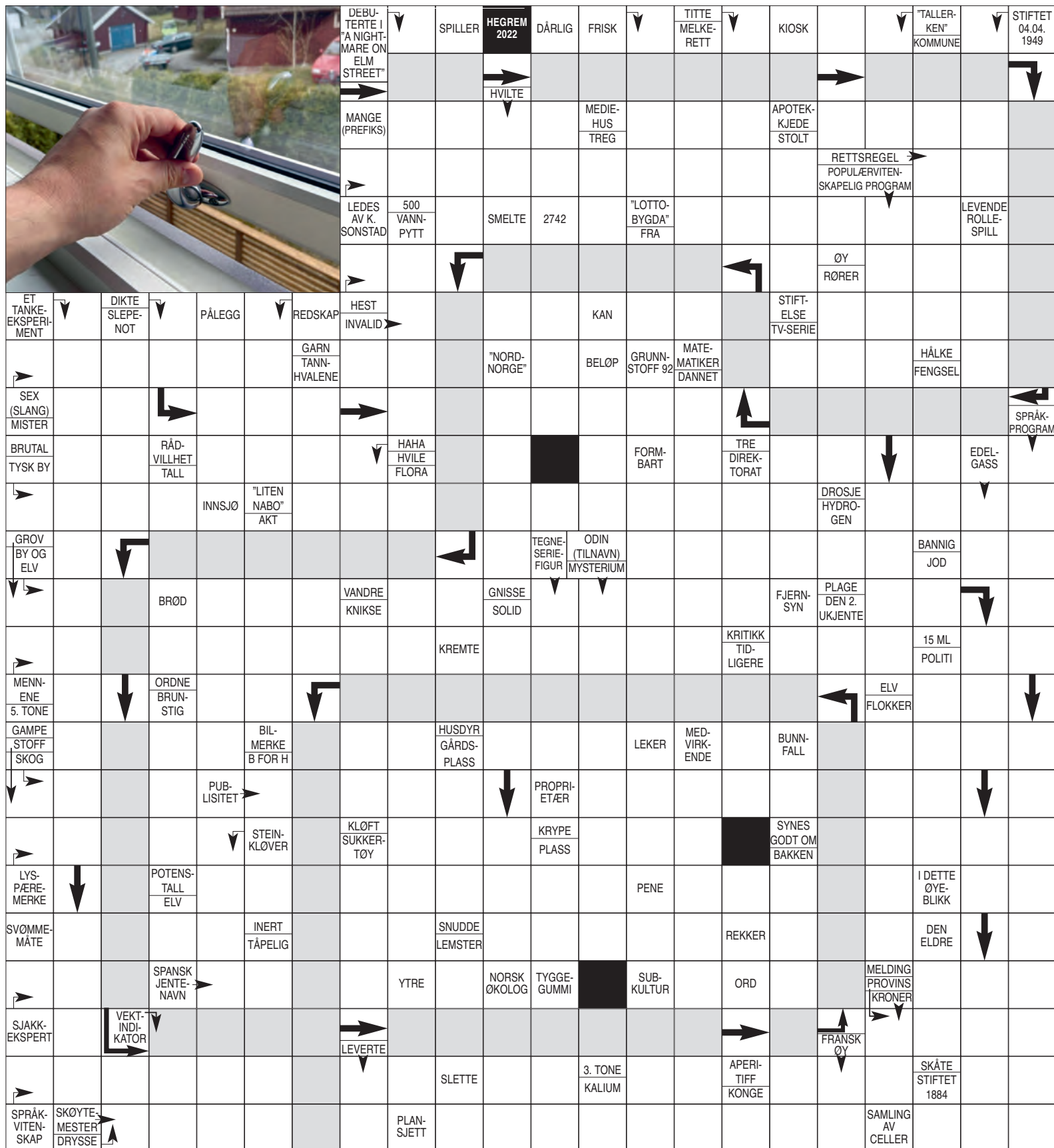
Seremonien i Oddernes store kapell, forrettet av tidligere domprost Dag Nordbø, ble åpnet med «Gje meg handa di ven, når det kveldar, Det blir mørkt og me treng ei hand. La dei ljose og vennlege tankar, fylgje oss inn i draumars land.»

Thor Einar Hanisch, regional høyskoledirektør for Agderfylkene 1980-1994

kryssord

Innsending

Løsningssetningen med navn og adresse sendes
Utdanning i e-post innen 8. mars:
kryssord@utdanningsnytt.no
To vinnere får boksjekk.

Vilde B. Riiser | Advokat | Raugland Advokatene

FOTO: BENEDICTE BELLE

Lov
og
rett

Forbigått ved tilsetting? Du kan ha krav på erstatning!

Forbigåelse som følge av brudd på kvalifikasjonsprinsippet er tema for denne artikkelen.

Utdanningsforbundet får svært mange henvendelser fra medlemmer som mener seg forbigått i forbindelse med ansettelsesprosesser. Forbigåelse skjer typisk ved at man ikke gis den fortrinnsretten man har krav på etter reglene i arbeidsmiljøloven kapittel 14, eller ved at det skjer brudd på kvalifikasjonsprinsippet ved tilsetting i offentlige stillinger. I denne artikkelen er det kun forbigåelse som følge av brudd på kvalifikasjonsprinsippet som er tema.

Kvalifikasjonsprinsippet gjelder kun for tilsettinger i offentlig sektor. Prinsippet er ikke lovfestet, men det er nedfelt i flere tariffavtaler og det er sikker rett at kvalifikasjonsprinsippet har lovs rang. Kvalifikasjonsprinsippet innebærer blant annet at arbeidsgiver, ved tilsetting i offentlige stillinger, skal tilsette den av søkerne som etter en samlet vurdering anses best kvalifisert for stillingen. Ved tilsetting i skole og barnehage må man naturligvis også hensynta de formelle kvalifikasjonskrav som oppstilles i opplæringsloven og barnehageloven. Likevel ser vi stadig eksempler på at søkere uten formell kompetanse tilsettes på bekostning av formelt kvalifiserte søkere til samme stilling. Vi ser svært alvorlig på slike ulovlige ansettelser.

Tilsetting i offentlig stilling er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven paragraf 2 annet ledd første punktum. De særlige saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven kapittel IV-V gjelder også i tilsettingssaker, med unntak fra reglene om begrunnelse, jf. paragraf 3 annet ledd.

Det er heller ikke klagerett på ansettelsesvedtak. Dersom man mener å ha blitt forbigått fordi kvalifikasjonsprinsippet ikke er fulgt, kan man likevel klage saken inn til Sivilombudet.

Sivilombudet er et kontrollorgan som skal behandle klager fra borgere som mener å ha blitt utsatt for urett fra offentlig forvaltning. Det er gratis å klage til Sivilombudet.

Sivilombudet vil undersøke saken og foreta en objektiv vurdering, for deretter å konkludere om forbigåelse har funnet sted eller om det har skjedd feil i saksbehandlingen i forbindelse med den aktuelle ansettelsesprosessen. En typisk feil kan være at arbeidsgiveren ikke har sørget for at saken er så godt opplyst som mulig før ansettelsesvedtaket ble truffet, jf. forvaltningsloven paragraf 17, for eksempel fordi aktuelle og godt kvalifiserte søkere ikke ble innkalt til intervju.

Dersom Sivilombudet konkluderer med at du har blitt forbigått, vil det som utgangspunkt ikke få noen betydning for den som ble tilsatt istedenfor deg. Du kan imidlertid ha krav på erstatning som følge av forbigåelsen. Et eventuelt erstatningskrav forutsetter at de alminnelige vilkår for erstatning er oppfylt:

- Det må foreligge et ansvarsgrunnlag
- Det må foreligge et økonomisk tap
- Det må være adekvat årsakssammenheng mellom tapet og ansvarsgrunnlaget

Sivilombudet kan ikke pålegge arbeidsgiveren å betale erstatning. Man er derfor henvist til å anlegge søksmål for domstolene for å kreve dette. Søksmålet må reises innen rimelig tid etter at tilsettingsvedtaket ble gjort kjent for deg, men det løper ingen formell søksmålsfrist. Vi anbefaler likevel at du er raskt ute med å ta kontakt med tillitsvalgt dersom du mistenker at det har skjedd en forbigåelse, slik at du kan få bistand til å vurdere veien videre.

«Et eventuelt erstatningskrav forutsetter at de alminnelige vilkår for erstatning er oppfylt.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO: STIG WESTON

Kompetanse og bemanning i barnehagen

Barnehage i Norge har gått fra å være et tilbud til de få, til å bli et tilbud for alle. Barnehagens plass som en viktig del av utdanningssystemet er godt etablert, og det er bred enighet om at barnehagen bidrar til å gi alle en trygg og god oppvekst og like muligheter.

Også i Hurdalsplattformen er dette tydelig, og regjeringen uttrykker store ambisjoner for barnehagen i perioden vi er inne i. Det er gledelig, ikke minst fordi regjeringsplattformen peker på forbedringer i bemanningsnorm, barnehagelærernorm og stedlig ledelse som nødvendige satsinger for å videreutvikle kvaliteten i barnehagen. Det sentrale nå er at ambisjonene følges opp av politisk handling og med nødvendige ressurser.

For når det gjelder bemanning, er situasjonen i norsk barnehagesektor alt annet enn tilfredsstillende. Pandemien har synliggjort bemanningskrisen i sektoren. Det er et sterkt begrep, men pandemihåndtering i kombinasjon med et rekordhøyt sykefravær, har forsvart en slik begrepsbruk. Enda viktigere er det likevel at også før pandemien var bemanningssituasjonen i barnehagen svært pressa – krisehåndteringen fungerte som et forstørrelsesglass på et allerede alvorlig problem.

I 2019 fikk vi innført en bemanningsnorm og i 2018 en styrket barnehagelærernorm. Men dette har ikke løst barnehagens bemanningsproblemer, og mange kommuner er langt unna å oppfylle normens krav om at 50 prosent av de ansatte skal være barnehagelærere. Vi vet dessuten for lite om barns oppholdstid i barnehagen og barnehagenes åpningstider, men vi vet at bemanningen smøres tynt utover dagen, og at det derfor bare er deler av tiden barna har så mange voksne rundt seg som de trenger. Med andre ord vet vi at vi har for få – altfor få – folk i barnehagene. Vi vet også at det er av avgjørende betydning for kvaliteten i barnehagen at andelen barnehagelærere er høy nok.

En videre satsing på barnehage, og barnehagekvalitet, betyr derfor at vi må løse to ting samtidig: Vi må sikre ansatte med god kompetanse, og vi må sikre nok hender. Utdanningsforbundet mener dette best gjøres gjennom å sørge for en skjerpet bemanningsnorm som innfris gjennom å ansette flere med barnehagelærerutdanning. Slik kan vi møte både behovet for flere hender og sørge for at vi endelig når normkravet om 50 prosent barnehagelærere. Dette er altså ikke et enten eller, men et både og. Et både og som koster penger, penger regjeringen må bevilge.

I tillegg må vi sørge for god stedlig ledelse i alle barnehager gjennom økte midler til styrerressurs. Og til slutt må vi ha en kritisk gjennomgang av oppgavene som tilfaller styrere og ansatte i barnehagen. For når styrerrollen er overfylt, lekker oppgavene nedover i organisasjonen og stjeler fra de ansattes til med barna.

Det er som sagt positive signaler fra regjeringen på overordnet nivå om disse spørsmålene. I det videre arbeidet vil Utdanningsforbundet særlig jobbe langs to spor for å bedre situasjonen:

- 1: Det nasjonale lovsporet: Vi må sikre en sterkere normering av grunnbemanningen generelt, og spesielt andel barnehagelærere og økt styrerressurs.
- 2: Det lokale oppgavesporet: Vi må identifisere arbeidsoppgaver som grunnbemanningen IKKE bør drive med – og eventuelt ansette personale som kan ivareta disse oppgavene. Vi kan kanskje kalle dette å gjenoppbygge «laget rundt grunnbemanningen».

Disse prosessene må følges både lokalt og sentralt, og vi som forbund skal være på ballen på alle nivåer. Den neste store endringen i barnehagen må handle om bemanning – for barnas beste og for at det skal være enda bedre å jobbe i barnehagen.

«Det sentrale nå er at ambisjonene følges opp av politisk handling og med nødvendige ressurser.»

HUSK FRISTEN:
Søk om stipend innen
fristen 1. mai 2022.

FOTO ADOBESTOCK

Nå kan du søke stipend

Utdanningsforbundet har to stipendordninger for medlemmer: Stipend fra Videreutdanningsfondet og stipend fra Oslo Lærerinnelags fond.

Du kan søke på stipendene på våre nettsider innen fristen 1. mai 2022.

Stipend fra Oslo lærerinnelags fond

Kvinnelige lærere ansatt i grunnskolen i Norge kan søke om stipend til videreutdanning og forskning.

Prioriterte områder er:

- Likestilling og kjønn.
- Kjønnsperspektivet i pedagogikken
- Doktorgradsstudier

Forskningen må være innenfor det pedagogiske området og relatert til grunnskolen. Videreutdanningen må være på minst 60 studiepoeng innrettet mot grunnskolen. Du må ha vært medlem i Utdanningsforbundet de siste tre årene for å kunne få stipend. Videreutdanningen eller forskningen må være påbegynt før søknadsfristens utløp.

Stipend fra Videreutdanningsfondet

Tar du videreutdanning på minst 60 studiepoeng, kan du søke om stipend fra Videreutdanningsfondet. Stipendbeløpet kan være inntil 10 000 kroner

for 60 studiepoeng, og inntil 20 000 kroner for 120 studiepoeng. Videreutdanningen må være påbegynt ved søknadsfristens utløp.

Stipend kan tildeles søkere innenfor følgende to områder for 2022:

- Spesialpedagogikk og tilpasset opplæring
- Ikt i læring / profesjonsfaglig digital kompetanse for lærere

Du må ha vært medlem i Utdanningsforbundet i minst tre år for å kunne få stipend.

Les mer om stipendene og kriteriene for tildeling på udf.no/stipend

Visste du at...

- Hvert år mottar mellom 50 og 100 medlemmer stipend for å ta videreutdanning.
- Totalt har det blitt delt ut stipender for rundt én million kroner de siste årene.

Kurs

Språkarbeid

1. mars blir det digitalt kurs om språkarbeid i barnehagen. Barnehagen som språkarena skal bidra til at barn opplever mestring, og samtidig får strekke seg og møte nye utfordringer. Kurset gir nyttige tips til hvordan det kan gjennomføres i praksis. Kursholdere: Heidi Sandø og Iris Hansson Myran, universitetslektorer på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning (NTNU).

Demokrati og medborgerskap

8. mars holdes et digitalt seminar der vi vil gi lærere en dypere forståelse for ulike innganger til skolens helhetlige arbeid med demokrati og medborgerskap, og redskaper for å jobbe systematisk med dette. Kursholder: Claudia Lenz, professor ved MF Vitenskapelig høyskole.

Barnehage:

Kvalitet, pedagogisk ledelse og innhold

9. mars blir det et digitalt seminar om sammenhengen mellom barnehagens ledelse, valg av innhold og kvalitet. Kvalitet presenteres med utgangspunkt i teori og data fra GoBaN-prosjektet. Pedagogisk ledelse, kvalitet og innhold med særlig søkelys på samspill mellom personalet og barna. Kursholdere: Marit Alvestad, professor emerita UiS, Inger Benny Espedal Tungland, førstelektor UiS, Liv Gjems, professor emerita og June Berger Storli, universitetslektor, begge fra USN og Ellinor Myrvang, universitetslektor, Nord Universitet.

FOTO TONEGLI JENSEN

LÆR MER: Hva kjennetegner pedagogisk ledelse i din barnehage?

Lesing i digitale klasserom

10. mars holdes kurs om mulighet og utfordringer med digital lesing. Hvilken betydning har det for læring at det leses stadig mer på skjerm? Du får ny og praksisnær forskning. Kursets mål er å bidra til refleksjon over egen digital profesjonskunnskap, og få et bevisst og kritisk forhold til muligheter og utfordringer det digitale klasserommet gir. Kursholder: Øistein Anmarkrud, professor ved Institutt for spesialpedagogikk ved UiO.

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for kommunikasjon i Utdanningsforbundet.

Her er nasjonal kampanje om

Du har kanskje allerede fått det med deg? Utdanningsforbundet kjører i disse dager en nasjonal kampanje om lærerkrisen i skolen, og denne vil du se på plakater ute, på Facebook, på YouTube og i nettaviser.

Det er mange som snakker om fastlegekrisen i landet. Langt færre er bekymret for den omfattende lærermangelen – selv om hver femte lærer i skolen mangler lærerutdanning.

– Lærerne er blant de viktigste personene i elevenes liv. Lærerkrisen rammer tusenvis av barn og unge hver eneste dag. De får ikke den undervisningen og oppfølgingen har krav på, fastslår leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal.

Han spør:

– Hvorfor har ikke lokale og nasjonale politikere større ambisjoner for barna våre – og for Norges framtid? Hvorfor gjør de så lite for å rekruttere de aller beste folkene til et så viktig yrke?

Nesten hvert femte lærerårsverk i skolen er besatt av «lærere» uten noen form for lærerutdanning, ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Dette er et samlet tall for grunnskolen og videregående, både offentlige og private skoler, og for landet sett under ett. I noen kommuner er situasjonen bedre, i andre atskillig verre.

«Savnet lærer»

Lærertittelen er ikke beskyttet, som for eksempel lege, advokat eller psykolog. Hvem som helst kan kalle seg lærer hvis de jobber i en lærerstilling. Mange foreldre og politikere er derfor ikke klar over omfanget av lærerkrisen i norske skoler. Det

vil Utdanningsforbundet gjøre noe med.

Fra midten av februar deltar tusenvis av medlemmer og tillitsvalgte over hele landet i Utdanningsforbundets kampanje «Savnet lærer». Kampanjen skal belyse lærerkrisen og sette rekrutteringsproblemene i sammenheng med lærernes lønnsnivå. Lærere i skoleverket tjener mindre enn alle andre yrkesgrupper med like lang utdanning, både i offentlig og privat sektor.

Lokale aksjoner

Lokallagsleder i Østre Toten, Linn-Therese Myrhvold, er klar på hvorfor hun deltar i kampanjen:

– Også i Østre Toten mangler én av fem «lærere» godkjent lærerutdanning, og dette i en kommune som har et politisk vedtak om å bli Norges beste oppvekstkommune. Høye ambisjoner er bra, men det holder ikke med fagre ord og formuleringer som gjør seg godt i festtaler og avisoverskrifter, sier hun.

Til kampanjen er det laget flere «savnet-plakater» som kan henges opp lokalt på kjøpesentre, offentlige oppslagstavler og stolper der dette er lov. I tillegg kan alle lokallag laste ned en savnet-plakat-mal og sette inn egne lærermangeltall for kommunen. Denne uken var Østre Toten ute og hang opp savnet-plakater i Lena. De har også planlagt å skrive brev til lokalpolitikere, sende inn

leserinlegg til lokalavisa og flere dele-aksjoner i sosiale medier.

– Nå må politikerne og arbeidsgiverne ta ansvar. De må bruke det kommende lønnsoppgjøret til å vise at de tar lærerkrisa på alvor. Det er ikke lærermangel i Norge, men det er lærermangel i skolen. Det er på høy tid med et lønnsløft for lærerne, sier Myrhvold.

Vil nå bredt ut

I tillegg skal kampanjen spres bredt gjennom avisannonser, store reklameplakater på togstasjoner og i gatebildet, og i sosiale medier. Det er laget tre korte filmsnutter av to elever og en lærerkollega som savner læreren og kollegaen sin som skal gå sin seiersgang på YouTube og i sosiale medier.

Landingssiden for kampanjen er www.savnetlærer.no. Her finner man en utdypende artikkel om hvordan elevene rammes av lærerkrisen, lokale tall på lærermangel, læreres kompetanse i et nøtteskall, samt et innblikk i hvordan det står til med lærerlønna.

Det er elevene som rammes når de ikke har lærere med den spesialkompetansen en lærerutdanning gir dem. Særlig rammes barn og unge som ikke har foreldre som kan kompensere for dårlig oppfølging på skolen. Men alle elever rammes på ulike måter.

– Vi har etter hvert ganske mye forskning som viser hvor viktig lærerkompetansen er, fastslår Milena Adam. Hun er tidligere lærerutdanner, nå seksjonsleder i Utdanningsforbundet. Hun påpeker at det fins mange ulike lærerutdanninger som kvalifiserer til lærerjobb i grunnskolen og/eller i videregående skole – og at alle disse er fullgode veier inn i yrket.

– Læreryrket er svært sammensatt og krever kunnskap på en rekke områder. Det er en spesialkompetanse å være lærer, forklarer hun:

– Det tas for eksempel til orde for å bruke ingeniører til matematikkundervisning. Det hjelper imidlertid lite bare å være god i matte, en lærer må være god i matematikkundervisning. God fagkunnskap er viktig, men det er også god undervisningskunnskap.

Adam påpeker at en lærer må kunne se hele

SAVNET LÆRER: Utdanningsforbundet holder opp savnet-plakater utenfor rådhuset i Lena, Østre Toten. Fra venstre: Madelen Wang, Christine Coventry Dahl, Ida Fosnes, Heidi Merete Wangen Larsen og Linn Therese Myrhvold.

FOTO ANN-MATHILDE JOSTAD

lærerkrisen

PLAKATER: Her deltar medlemmer i Utdanningsforbundet Ida Fossnes (t.v.) og Madelen Wang i plakatoppheng i Østre Toten.

FOTO ANN-MATHILDE JØSTAD

mennesket, forstå hvordan små og store elever tenker, lærer, utvikler seg – og hva som skal til for at de mestrer og har det godt.

Etterlyser risikoforståelse

Steffen Handal er forundret over den manglende risikoforståelsen når lærermangelen debatteres og omtales.

– Alle har veldig god risikoforståelse på helseområdet for eksempel, man må være kvalifisert for å jobbe som sykepleier eller lege. Men for utdanning og for skolen, er det ikke mye snakk om hva vi risikerer når elevene har lærere som ikke er utdannet til jobben sin, sier Handal.

– Hva risikerer elevene når lesevaner ikke oppdages, når mobbing ikke blir fanget opp – eller

når de får karakterer av noen som ikke har lært hvordan dette skal gjøres? For enkeltelevener som rammes kan konsekvensene bli store og alvorlige. Men også i et større perspektiv kan lærerkrisen bli svært kostbar.

Les mer på savnetlærer.no

Husk å forsikre deg selv

En del av dine forsikringer bør angå deg og din helse, men hvilken forsikring skal du velge? Med person 3i1-forsikring får du uføreforsikring, kritisk sykdom og livsforsikring i ett.

Forsikringen er for deg under 40 år og du trenger ikke fylle ut helseerklæring. På våre nettsider udf.no kan du lese mer om hvordan forsikringen fungerer.

Er du eldre enn 40 år? Eller etablert med høy gjeld som krever høyere forsikringssum? Da har vi enkeltstående forsikringer som kan tilpasses deg og din livssituasjon. Se våre nettsider for hva du bør tenke på når det gjelder valg av forsikring, og beregning av forsikringssum.

TRYGGHET: Gode valg i dag kan gi økonomisk trygghet i fremtiden.

FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

	Reiseforsikring		Livsforsikring		Studentforsikring
	Innboforsikring		Barneforsikring		Husforsikring
	Grunnforsikring		70+ forsikring		Bilforsikring
	Uføreforsikring		Person 3:1 forsikring		Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til husdyrforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Usikker på hva **du trenger?** Med 3i1 får du **tre forsikringer i én**

Du vet ikke hvilke forsikringer du kommer til å trenge i fremtiden. Så hva skal du velge? Med 3i1 får du livsforsikring, uføreforsikring og kritisk sykdomsforsikring i ett. Forsikringen er for deg under 40 år, og du trenger ikke helseerklæring.

Mer om **person 3i1-forsikring**
på **udf.no**

UTDANNINGS
FORBUNDET

BANE NOR

BANORAMA

Scroll deg gjennom den viktigste kunnskapen du trenger for å ferdes i nærheten av jernbanen.

HVA?

Banorama.no er et digitalt læringsverktøy som gir deg en enkel innføring i kryssing av jernbanen, strøm i nærheten av skinnene og andre smarte tips til hvordan du kan være på den sikre siden.

HVEM?

Vi håper siden kan gi nyttig kunnskap til elever i grunnskole og videregående skole, og samtidig være fin og morsom nok til at både folkehøgskoleelever og rakettforskere har lyst til å scrolle seg gjennom de interaktive plansjene.

Banorama.no

Banorama er utarbeidet av Bane NOR.